

Från insats till försvar

NATO:s militära strukturer under omvandling

Madelene Lindström, Johan Eellend, Mike Winnerstig

Madelene Lindström, Johan Eellend, Mike
Winnerstig

Från insats till försvar

NATO:s militära strukturer under omvandling

Bild/Cover: NATO:s högste militäre befälhavare (SACEUR)
General Breedlove och Militärkommitténs ordförande General
Bartels (foto av Julien Warnand/EPA/TT)

Titel	Från insats till försvar – NATO:s militära strukturer under omvandling
Title	From International Operations to Territorial Defence: The Reform of NATO's Military Structures
Rapportnr/Report no	FOI-R--4056—SE.
Månad/Month	Maj
Utgivningsår/Year	2015
Antal sidor/Pages	83 p
ISSN	1650-1942
Kund/Customer	Försvarsdepartementet
Forskningsområde	8. Säkerhetspolitik
FoT-område	Välj ett objekt.
Projektnr/Project no	A15102
Godkänd av/Approved by	Maria Lignell Jakobsson
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. All form av kopiering, översättning eller bearbetning utan medgivande är förbjuden

This work is protected under the Act on Copyright in Literary and Artistic Works (SFS 1960:729). Any form of reproduction, translation or modification without permission is prohibited.

Sammanfattning

NATO är en politisk organisation med de överordnade målen att försvara sina medlemmar militärt och att skapa internationell säkerhet. Alla beslut tas i konsensus. NATO har inga egna militära förband utan är beroende av medlemsländernas resurser, som kan bli tillgängliga för NATO enligt förutbestämda överenskommelser. Under de senaste åren har en omorientering av NATO:s verksamhet påbörjats, där internationella operationer tonats ner samtidigt som bibehållandet av interoperabilitet och erfarenheterna från Afghanistan ska tillvaratas. I samband med detta initierades 2010 också en betydande reformering av NATO:s kommandostruktur. Efter den ryska aggressionen mot Ukraina från och med våren 2014 har NATO:s traditionella roll rörande medlemsländernas territorialförsvar snabbt fått ökad aktualitet, vilket framförallt blev tydligt vid alliansens toppmöte i Cardiff (Wales) 2014, där flera åtgärder för att stärka medlemsländernas försvar vidtogs.

Sverige inbjöds tillsammans med ett fåtal andra länder vid toppmötet i Cardiff till ett utökat partnerskap med alliansen. NATO:s ökade fokus på territorialförsvar i kombination med den svenska solidaritetsförklaringen från 2009 medför i detta sammanhang stora möjligheter och utmaningar som för Sveriges del kräver god kunskap om NATO:s lednings- och styrkestruktur. Som partnerland med ett intresse av att delta i NATO:s övningsverksamhet och krishanteringsoperationer är det viktigt att Sverige beaktar vad förändringarna innebär. Rapporten redogör för den nya kommandostrukturens organisation, funktion och hierarki. Rapportens huvudslutsats för svenskt vidkommande är att NATO:s centrala staber i norra Europa – främst JFC Brunssum, Nederländerna och kårhögkvarteret *Multinational Corps Northeast* (MNC NE) i Szczecin, Polen – blir allt viktigare för NATO:s verksamhet i Östersjöområdet och således viktiga för Sverige att förhålla sig till.

Nyckelord: Allied Command Operation (ACO), Allied Command Transformation (ACT), Comprehensive Crisis and Operations Management Centre (CCOMC), Enhanced Opportunities Program (EOP), försvarsplanering, HQ LANDCOM Izmir, HQ MARCOM Northwood, HQ AIRCOM Ramstein, JFC Brunssum, JFC Naples, lufrumsövervakning, Multinational Corps Northeast (MNC NE), NATO:s kommandostruktur (NCS), NATO:s styrkestruktur (NFS), NATO Force Integration Units (NFIU), närområdet, Readiness Action Plan (RAP), SHAPE, Sverige, Szczecin, Very High Readiness Joint Task Force (VJTF), återförsäkringsåtgärder, Östersjöområdet.

Summary

NATO is a political organization aiming at defending the territorial integrity of its member states and at contributing to international stability and security. All decisions are made according to the consensus principle. NATO does not command any military forces of its own, but depends on the military resources of its member states. These resources can be made available to NATO according to pre-decided agreements. During the last few years, the Alliance has begun reorientating its strategic direction. International operations in faraway countries have been receiving less interest although there has been a will to preserve the experiences, not least in terms of interoperability, from Afghanistan and other operations. In the context of this reorientation a major overhaul of NATO's Command Structure (NCS) has been initiated. After the Russian aggression against Ukraine from 2014, NATO's traditional role as the framework for the territorial defence of its member states quickly received increased attention. The NATO summit in Cardiff (Wales) in 2014 in particular highlighted this role.

The Swedish solidarity declaration of 2009 and its general security strategy, based on the principle "together with others", indicate that Swedish decision-makers need good knowledge of NCS and NATO's Force Structure (NFS). Sweden is not a member of NATO but an advanced partner country and a member of the Enhanced Opportunities Programme (EOP). Given Swedish interest in participating in NATO exercises and crises management operations with NATO countries, it is important that Swedish decision-makers are familiar with NATO's political and military structures. This report describes the new command structure's design, size, hierarchy and organization. A main conclusion of the report is that two specific headquarters – JFC Brunssum in the Netherlands and the newly reinforced Multinational Corps Northeast (MNC NE) in Szczecin, Poland – are of particular interest for Sweden.

Keywords: Allied Command Operation (ACO), Allied Command Transformation (ACT), Air-policing, Air Surveillance, Baltic Sea, Contingency planning, Comprehensive Crisis and Operations Management Centre (CCOMC), Enhanced Opportunities Program (EOP), HQ LANDCOM Izmir, HQ MARCOM Northwood, HQ AIRCOM Ramstein, JFC Brunssum, JFC Naples, Multinational Corps Northeast (MNC NE), NATO Command Structure (NCS), NATO Force Structure (NFS), NATO Force Integration Units (NFIU), Readiness Action Plan (RAP), SHAPE, Sweden, Szczecin, Very High Readiness Joint Task Force (VJTF).

Förord

Det snabbt förändrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och officiell svensk försvarspolicy förutsätter en god insikt i NATO:s militära strukturer. Rapporten redogör för den nya kommandostrukturens utformning, storlek, hierarki och organisation, vilken nivå de företräder och hur de samarbetar. På www.foi.se/NOTS finns ett organisationsschema över NATO:s militära strukturer till stöd vid läsningen av rapporten.

Rapporten har tagits fram inom ramen för Forskning för Regeringens behov (FORBE) och projektet Nordisk och transatlantisk säkerhet (NOTS), som finansieras av Försvarsdepartementet. Huvudförfattare har varit Madelene Lindström. Rapporten riktar sig främst till tjänstemän på regeringskansliet och försvarsmyndigheter som i sitt arbete kommer i kontakt med NATO:s militära strukturer.

Forskningsledare Fredrik Lindvall har genomfört slutgranskning av rapporten. Författarna svarar själva för rapportens slutsatser.

Niklas Granholm

Forskningsledare

Projektledare, Nordisk- och transatlantisk säkerhet (NOTS)

Innehållsförteckning

1	Inledning	10
1.1	Syfte och frågeställningar	12
1.2	Metod, material och disposition	12
1.3	Avgränsning	13
2	NATO:s kommandostruktur och dess utveckling	15
2.1	NATO:s strategiska koncept	15
2.2	Förändringsarbetet inom NATO	16
2.3	NATO:s förändrade relation till Ryssland och dess betydelse för NATO:s förändringsarbete	18
2.4	Historisk tillbakablick	19
2.4.1	Lokaliseringsproblematiken	21
2.4.2	Bemanningsproblematiken	22
3	Dagens militära kommandostruktur	24
3.1	Strategisk nivå	26
3.1.1	Allied Command Operations (ACO)	26
3.1.2	Allied Command Transformation (ACT)	28
3.2	Operativ nivå	30
3.2.1	JFC Brunssum	31
3.2.2	JFC Naples	33
3.3	Försvarsgrenskommandona	33
3.3.1	Markkommandot – Izmir (Turkiet)	34
3.3.2	Flygkommandot – Ramstein (Tyskland)	36
3.3.3	Maritima kommandot – Northwood (Storbritannien)	36
3.3.4	NATO:s <i>CIS Group</i>	39
4	NATO:s militära styrkestruktur (NFS)	40
4.1	Multinationella staber och kårer inom styrkestrukturen	40
4.1.1	Multinational Corps Northeast (MNC NE)	41
4.1.2	NATO Response Force (NRF)	43

4.2	Övriga strukturer	46
5	Slutsatser – viktiga förändringar av NATO:s kommandostruktur	47
5.1	NATO:s kommandostruktur och Sveriges partnerskap – en avslutande diskussion	53
5.2	Förslag till fortsatta studier	56
	Källförteckning	58
	Bilaga 1 NATO:s kommandostruktur (NCS)	69
	Bilaga 2. NATO:s styrkestruktur (NFS) och övriga stödstrukturer	70
	Bilaga 3. Organigram över MNC NE	82

Definitioner och förkortningar

ACO	Allied Command Operation
ACT	Allied Command Transformation
AIRCOM	Air Command (Ramstein, Tyskland)
AOFR	Areas of Functional Responsibility
AOI	Areas of Interest
AOR	Area of Responsibility
AWACS	Airborne Warning And Control System
BAP	Baltic Air Policing
CAOC	Combined Air Operations Centre
CCOMC	Comprehensive Crisis and Operations Management Centre
CIS	Communication and Information System
DJSE	Deployable Joint Staff Element
DJTF	Deployable Joint Task Force
EUCOM	Det amerikanska Europakommandot
FOC	Full Operational Capability
IFFG	Initial Follow-On Forces Group
IMS	International Military Staff
IOC	Initial Operational Capability
IRF	Immediate Response Force (VJTF ersätter IRF)
IS	International Staff
JALLC	Joint Analysis and Lessons Learned Centre
JEF	Joint Expeditionary Force
JFACC	Joint Forces Air Component Command
JFAC HQ	Joint Air Force Component HQs
JFC	Joint Forces Command
JFC BS	Joint Forces Command Brunssum
JFC N	Joint Forces Command Naples

JFTC	Joint Force Training Centre
JFMCC	Joint Forces Maritime Component Command
JOA	Joint Operations Area
JOEAG	Joint Operations Enabling Allied Group
LANDCOM	Land Command (Izmir, Turkiet)
MARCOM	Maritime Command (Northwood, Storbritannien)
MC	Military Committee
MNC NE	Multinational Corps Northeast
NAC	North Atlantic Council
NCGM	Nordic Centre for Gender in Military Operations
NCS	NATO Command Structure
NED	NATO Executive Document
NFIU	NATO Force Integration Units
NFS	NATO Force Structure
NID	NATO Initiated Document
NRF	NATO Response Force
PTEC	Partner Training and Education Centres
RAP	Readiness Action Plan
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe
SACT	Supreme Allied Commander Transformation
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Power Europe
SNF	Standing Naval Forces
SNMG	Standing NATO Maritime Group
SNMCMG	Standing NATO Mine Counter Measures Group
USEUCOM	United States European Command
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force

1 Inledning

NATO:s betydelse för europeisk och global säkerhet och för dess medlemmar har ifrågasatts ett flertal gånger, särskilt efter det kalla krigets slut. Trots detta har alliansen ominriktat och stärkt sin roll för den internationella säkerheten. Detta har skett framförallt genom att organisationen har visat en betydande förmåga att utveckla sina metoder för att hantera en föränderlig värld. År 2014 fyller försvarsalliansen NATO 65 år och alliansen ser inte ut att vara pensionsmässig.

NATO påbörjade för några år sedan en omorientering av sin verksamhet där internationella operationer tonades ner. Samtidigt lades ett fokus på att bevara den interoperabilitet och de erfarenheter som byggts upp under insatsen i Afghanistan. I samband med detta inleddes 2011 också en betydande omstrukturerings av NATO:s kommandostruktur.¹ Efter den ryska aggressionen mot Ukraina från och med våren 2014 har NATO:s traditionella roll – som ansvarig för medlemsländernas territorialförsvar – snabbt fått ökad aktualitet. Detta blev inte minst tydligt vid alliansens toppmöte i Cardiff, Wales i september 2014 där flera åtgärder för att stärka alliansens försvar vidtogs.

NATO är en i grunden politisk organisation som också har tillgång till militära ledningsresurser. NATO:s militära del är uppbyggd av två militära strukturer: kommandostrukturen (*NATO Command Structure*, NCS) som styr och utvecklar alliansen såväl i fredstid som i kris och krig, och styrkestrukturen (*NATO Force Structure*, NFS) som koordinerar de nationella militära förbanden som ställs till NATO:s förfogande av medlemsstaterna.

Efter kalla krigets slut har NATO:s kommandostruktur förändrats i fyra omgångar: 1991/92, 1994/1997, 2002/03 samt 2010/11. Utformningen och implementeringen av den senast nämnda är den som studeras inom ramen för denna studie.² Den pågående reformeringen av NATO:s kommandostruktur har medfört en rad förändringar: antalet högkvarter har reducerats från 11 till sju, antalet befattningar har skurits ned med 35 procent och en ny kriskoordineringskommitté – *Comprehensive Crisis and Operations Management Centre* (CCOMC) – har därtill inrättats på strategisk nivå inom

¹”*Command Structure*” översätts här till kommandostruktur eftersom kommando har delvis annan betydelse än ledningsstruktur. Det senare avser ledningskedja, med andra ord vem som styr vem (*Command and Control*, C2) medan kommando innefattar dels en ledningshierarki, men också ett uppgiftsansvar, t.ex. ansvar för försvaret av ett territorium eller möjligen en funktion.

² Den nu gällande kommandostrukturen lades fram vid NATO:s toppmöte i Lissabon 2010 och modellen och lokaliseringen godkändes vid NATO:s försvarsministermöte i juni 2011. NATO; Press Release (2011-06-08), ”Statement by the NATO Secretary General on Agency and Command structure reform. NATO approves reforms to meet the challenges of tomorrow” http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75280.htm?selectedLocale=en.

ramen för *Allied Command Operations* (ACO) som ett verktyg för NATO:s högste militära befälhavare (*Supreme Allied Commander Europe*, SACEUR) att vara uppdaterade på utvecklingen inom alliansen och i alliansens närhet. På operativ nivå har ett av NATO:s tidigare tre operativa högkvarter lagts ner (*Joint Forces Command* Lisbon). De operativa högkvarteren som finns kvar (*Joint Forces Command* Brunssum och *Joint Forces Command* Naples) har i och med omorganiseringen fått – eller till viss del tagit på sig – något som idag betecknas *regionalt fokus* men som i praktiken påminner om vad som tidigare benämndes *regionalt ansvar*.

Sverige erhöll, tillsammans med fyra andra länder, en utökad partnerskapsstatus med alliansen (det s.k. *Enhanced Opportunities Programme*, EOP) vid NATO:s toppmöte i Cardiff 2014. Detta och NATO:s nya fokus på territorialförsvar kräver, tillsammans med den svenska säkerhetspolitiska inriktningen om att verka ”tillsammans med andra”,³ goda kunskaper om NATO:s kommandostruktur och styrkestruktur. Som partnerland med ett stort intresse av att delta i NATO:s övningsverksamhet och internationella krishanteringsoperationer med NATO-länder är det viktigt att Sverige också beaktar vad förändringarna i NATO:s kommandostruktur innebär och på vilket sätt och vilka grunder de genomförts. Denna studie redogör för den nya kommandostrukturens utformning, storlek, hierarki och organisation, vilken nivå de företräder och hur de samarbetar.

I rapporten översätts engelskans *command structure* till ”kommandostruktur” även om det är ”ledningsstruktur” som används i svensk militärterminologi. Detta beror på att kommando har en delvis annan betydelse än ledning. Medan ledningsstruktur avser en ledningskedja, med andra ord vem som styr vem (Command and Control, C2) innefattar ”kommando” dels en ledningshierarki, men också ett uppgiftsansvar, till exempel ett ansvar för försvaret av ett territorium eller en funktion.

³ Försvarsberedningens försvarspolitiska rapport ”Försvaret av Sverige Starkare försvar för en osäker tid” (Ds 2014:20). ”Försvarsberedningen påtalar vikten av att Sverige fördjupar de bilaterala och multilaterala försvars-och säkerhetspolitiska samarbetena. Dessa samarbeten stärker säkerheten i vår del av världen. Den solidariska säkerhetspolitiken är grunden för den svenska försvars-och säkerhetspolitiken. Den solidariska säkerhetspolitiken förutsätter att försvaret kan verka tillsammans med andra. Solidaritetsförklaringen ställer krav på Sveriges förutsättningar att ge och ta emot stöd, som också kan vara militärt. Försvarsberedningen anser att Försvarsmaktens samverkansförmåga med andra länder och organisationer därför bör utvecklas i detta avseende.” (s.85). Totalt omnämns begreppet ”tillsammans med andra” 18 gånger i rapporten. I regeringens proposition *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020* (prop. 2014/15:109), som bygger på försvarsberedningens rapport, nämns begreppet ”tillsammans med andra” över tjugo gånger.

1.1 Syfte och frågeställningar

Reformen av NATO:s kommandostruktur och besluten vid NATO:s toppmöte i Wales 2014 har medfört att nya organisationer och staber har inrättats medan andra tagits bort. Denna studie strävar efter att svara på följande frågor:

- Hur ser den kommandostruktur som började implementeras i NATO från 2011 ut?
- Hur förhåller sig den nya kommandostrukturen till NATO:s styrkestruktur?
- Vilka faktorer har styrt omstruktureringen?
- Vilka behov är det tänkt att den nya strukturen skall möta?
- Vad innebär förändringen för NATO och för NATO:s verksamhet i vårt närområde?
- Vilka är de viktigaste delarna av lednings- och styrkestrukturerna i svenskt närområde och vilken betydelse har de för Sveriges samarbete med NATO?
- Genom att de pågående reformerna beaktas i ljuset av tidigare reformer eftersträvar studien också att ge insikter om vilka förhållanden och strukturer som styr NATO:s utveckling i stort.

1.2 Metod, material och disposition

Rapporten bygger på offentligt material som berör utvecklingen av NATO:s kommandostruktur och reformarbetet inom NATO. Vid sidan av detta har ett antal intervjuer genomförts under juni 2014 vid NATO-högkvarteret i Bryssel samt JFC Brunssum. Intervjuer har främst gjorts med personer som antingen har en ingående kunskap om och i förekommande fall också spelar en roll i reformarbetet, eller som har specifik kunskap om NATO:s arbete i Sveriges närområde. Då våra frågor har behandlat ett pågående förändringsarbete och i vissa avseenden berör pågående politiska och organisatoriska frågor som tjänstemännen inte alltid har velat uttala sig om offentligt så har samtliga intervjuer genomförts under löfte om anonymitet. Där inte annan källa anges bygger rapporten på information hämtad från NATO:s officiella hemsida.

Metoden är i första hand deskriptiv då syftet har varit att teckna en aktuell bild av NATO:s kommandostruktur. Denna struktur är under förändring, och processen kan utifrån ibland framstå som otydlig. Då vi velat skapa förståelse kring hur och varför förändringar har gjorts, har vi strävat efter att bygga vår analys på en sammanvägning av tillgängliga fakta.

Ett exempel på denna problematik har funnits i de olika organigram över NATO:s militära kommandostruktur, som är tillgängliga i NATO:s officiella material. Detta material har sedan analyserats och kompletterats med intervjuer av beslutsfattare och externa observatörer som har följt reformarbetet för att få en mer sammanhängande bild.

Rapporten riktar sig till tjänstemän på regeringskansliet och försvarsmyndigheter som i sitt arbete kommer i kontakt med NATO:s militära strukturer. Vissa delar i rapporten redogörs för endast översiktligt och läsaren förutsätts ha viss baskunskap om NATO som organisation. I referensförteckningen listas ett antal av FOI tidigare utgivna rapporter om NATO som kan tjäna som stöd.

Rapporten är disponerad som följer: det inledande kapitlet (*Kapitel 1*) kontextualiserar studiens huvudfråga och motiverar varför det är viktigt för Sverige som partnerland att vara bekant med vad förändringarna i NATO:s kommandostruktur innebär. *Kapitel 2* redogör därefter kortfattat för hur den militära kommandostrukturen har reformerats sedan kalla kriget – hur såg den ut tidigare och vad har drivit fram behovet av förändringen? Därefter följer en genomgång av dagens kommandostruktur. Presentationen följer de tre nivåer som kommandostrukturen är uppbyggd kring: (1) den strategiska nivån som behandlar ACO och ACT ledda av respektive befälhavarna SACEUR och SACT; (2) den operativa nivån som går igenom de två operativa högkvarteren JFC Brunssum och JFC Naples; och slutligen (3) alliansens försvarsgrensspecifika kommandon – markkommandot i Izmir (Turkiet), det maritima kommandot i Northwood (Storbritannien) och flygkommandot i Ramstein (Tyskland). Samtliga avsnitt beskriver och analyserar den nya kommandostrukturens utformning, storlek, hierarki och organisation och hur de samarbetar. I *kapitel 3* redogörs därefter för NATO:s militära styrkestruktur (*NATO Force Structure*, NFS). Särskilt fokus läggs på det multinationella nordöstra kårhögkvarteret (*Multinational Corps Northeast*, MNC NE) med säte i den polska hamnstaden Szczecin. Detta är den kår som sannolikt skulle involveras i händelse av en kris i svenskt närområde. I *kapitel 4* redogörs slutligen för rapportens slutsatser. Slutsatserna är uppdelade på strategisk nivå, operativ nivå och den försvarsgrensspecifika nivån. Särskilt fokus läggs på hur Sverige kan agera för att bäst driva svenska intressen. I *bilaga 1* återfinns ett organigram över NATO:s kommandostruktur. I *bilaga 2* presenteras NATO:s styrkestruktur mer ingående. I *bilaga 3* presenteras en organisatorisk skiss över armékårhögkvarteret i Szczecin.

1.3 Avgränsning

Den senast initierade reformen (2010/2011) omfattade inte bara den militära kommandostrukturen – även NATO:s ”politiska ledningsstruktur” inom

högkvarteret och NATO:s övriga myndigheter har berörts. Förändringar har bl.a. skett kopplat till internationella sekretariatet (*International Staff*, IS) – som stödjer de nationella delegationerna på NATO högkvarteret – och den internationella militära staben (*International Military Staff*, IMS) – som stödjer militärkommitténs arbete. Även alliansens myndigheter ("NATO agencies") har reducerats från fjorton till fyra stycken. Inom ramen för denna rapport behandlas emellertid inte dessa förändringar.

NATO har inga egentliga egna militära styrkor. Det finns några gemensamma förmågor som är organiserade som militära förband under NATO-flagg med multinationella besättningar, t ex de AWACS-plan för lufrumsövervakning som köpts in gemensamt av NATO-länderna och är baserade i Tyskland.⁴ De militära styrkorna står under nationell kontroll tills nationerna lämnar över dem till NATO efter att särskilt beslut om detta fattats i konsensus i NATO:s högsta politiska organ, Nordatlantiska rådet (*North Atlantic Council*, NAC). Interaktionen mellan kommandostrukturen och styrkestrukturen är dock betydande och de senaste nerdragningarna i kommandostrukturen har inneburit att detta samarbete har ökat, varför även styrkestrukturen delvis behandlas i rapporten. Vissa delar av styrkestrukturen behandlas mer ingående medan andra nämns översiktligt. En mer utförlig beskrivning av de delar som ingår i NATO:s styrkestruktur finns i bilaga 2. De taktiska kärnvapnens roll inom alliansen är, i ljuset av den senaste tidens ryska retorik, angelägen att analysera framgent, men berörs ej inom ramen för denna studie.

⁴ AWACS är ett flygburet stridslednings- och luftbevakningssystem (dvs. en "flygande radar"). NATO:s sammanlagt 17 stycken AWACS är baserade på den tyska flygbasen Geilenkirchen. NATO; "AWACS: NATO's 'Eye In The Sky'", http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48904.htm (2015-03-18).

2 NATO:s kommandostruktur och dess utveckling

NATO bildades genom undertecknandet av det Nordatlantiska fördraget den 4 april 1949 men var under de första åren en i första hand politisk sammanslutning. Den permanenta militära kommandostrukturen inom NATO började etableras runt 1950 som ett svar på det direkta sovjetiska hot som alliansen medlemmar upplevde i samband med Koreakrigets utbrott och som en konsekvens av att Tyskland inte tilläts ha några högre ledningsnivåer i *Bundeswehr*. NATO:s militära struktur förblev i stort intakt under hela kalla kriget även om antalet högkvarter och storleken på dessa förändrades för att möta den tekniska utvecklingen och de krav på homogenisering och effektivisering som ställdes inom alliansen.⁵ Som mest bestod NATO:s kommandostruktur av 78 högkvarter.⁶ Dessa har gradvis reducerats till dagens sju: (1) *Allied Command Operations* (ACO); (2) *Allied Command Transformation* (ACT), (2) *Joint Forces Command* Brunssum (JFC Brunssum); (3), *Joint Forces Command* Naples (JFC Naples); (4) Kommunikations- och informationsenheten *Communications and Informations System* (CIS); (5) *Maritime Command* (MARCOM) i Northwood, Storbritannien; (6) *Land Command* (LANDCOM) i Izmir, Turkiet, och (7) *Air Command* (AIRCOM) i Ramstein, Tyskland.

2.1 NATO:s strategiska koncept

Det strategiska arbetet inom NATO kan beskrivas som en process där de politiska visionerna antas i form av strategiska koncept som därefter översätts till konkreta planer. Under kalla kriget var dessa koncept hemliga, men sedan 1991 är NATO:s strategiska koncept offentliga.⁷ I NATO:s senaste strategiska koncept (2010) specificeras tre huvuduppgifter för alliansen: (1) kollektivt försvar (*collective defence*) dvs. att försvara alliansens medlemmar i enlighet med artikel 5 i Washingtonfördraget; (2) krishantering (*crisis management*) – före, under och efter en kris och genom en blandning av militära och civila medel; och slutligen (3) gemensam säkerhet (*cooperative security*) vilket innebär att NATO aktivt ska

⁵ Yost, David, (2014), *NATO's Balancing Act*, United States Institute of Peace Press, Washington, D.C., s. 5.

⁶ Se NATO (2012), "The beginnings of NATO's military structure: birth of the Alliance to the fall of the Berlin Wall". Military matters issue 01, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_nato-mil-stru-e.pdf (2015-03-20).

⁷ Shea, Jamie (2014), "NATO's Future Strategy: Ready for the Threats of the Future or Refinding the Battles of the Past?" i Odgaard, Liselotte, (ed.) *Strategy in NATO: Preparing for an Imperfect World*, New York 2014, s.11; Yost, (2013) s. 20.

arbета för att främja den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen utanför alliansens gränser. I detta arbete ingår också att hålla alliansen öppen för nya medlemmar som delar alliansens principer och demokratiska grundsyn.⁸ I praktiken skall NATO i fredstid kunna genomföra två stora gemensamma insatser (*Major Joint Operations*, MJO) och sex mindre gemensamma operationer (*Smaller Joint Operations*, SJO). Därutöver ska NATO i fredstid verka avskräckande, bidra till transformeringen av medlemsstaternas försvarsmakter och verka för multinationell interoperabilitet genom att utveckla s.k. *best practices* genom gemensamma standarder och övningar. Det nuvarande konceptet är präglad av en strävan att ge de politiska beslutsfattarna möjlighet att sätta ramarna och följa upp verksamheten utan att de för den skull inskränker de militära och civila aktörernas handlingsmöjligheter på fältet.⁹

2.2 Förändringsarbetet inom NATO

NATO är en politisk organisation med tillgång till militära resurser via sina medlemsstater. De politiska besluten fattas i det Nordatlantiska rådet (*North Atlantic Committee*, NAC). NAC består av företrädare för samtliga 28 allierade och beslutsfattandet sker genom konsensus. Generalsekreteraren – sedan den 1 oktober 2014 den förre norske statsministern Jens Stoltenberg – företräder alliansen och genomför de beslut som NAC fattat. Det högsta militära organet är militärkommittén (*Military Committee*, MC) som har till uppgift att ge råd och vägledning till beslutsfattarna i militära frågor. Militärkommittén består av medlemsländernas ständiga militärrepresentanter. Tre gånger om året håller MC möte med medlemsländernas överbefälhavare. Den internationella militärstaben (*International Military Staff*, IMS) stödjer militärkommitténs arbete.

Förändringsarbetet inom NATO är i huvudsak en politisk process som är starkt präglad av alliansens krav på att beslut fattas i konsensus. Detta innebär att även mindre förändringar kan leda till långdragen beredning och diskussioner i det huvudsakliga politiska organet, NAC, och den militära motsvarigheten, MC, samt dessas underordnade kommittéer. Att beslut fattas i konsensus även i de underordnade kommittéerna innebär att enighet måste uppnås på flera nivåer under processens gång.¹⁰ Trots att strävan efter konsensus ibland lyfts fram som

⁸ NATO; "Active Engagement, Modern Defence Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon". http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm.

⁹ Odgaard, Liselotte & Krüger-Klausen Villiam (2014), "Introduction" i Odgaard, Liselotte, (ed.) *Strategy in NATO: Preparing for an Imperfect World*, New York, s. 7.

¹⁰ Yost (1999) "NATO Transformed: The Alliance's New Roles in International Security", Washington, s. 20.

ett centralt problem för alliansens interna arbete och utveckling så har alliansen kunnat utvecklas både under kalla kriget och därefter. Konsensusprincipen medför samtidigt att alla NATO:s beslut tydligt framstår som beslut som fattats av alla medlemsstater och att alliansen därigenom går i *en* riktning.¹¹ Genom NATO:s historia, och särskilt efter den utvidgning av antalet medlemsländer och ansvarsområden som har skett efter kalla kriget, har alliansen också skapat en lång rad mekanismer för att lättare kunna skapa enighet kring mindre betydelsefulla frågor. För att undvika besvärliga frågor har man till exempel delat upp en fråga i flera mindre frågor och infört möjligheten för medlemsländer att reservera sig eller inte delta i beslutsfattandet i vissa frågor. Medlemsländer har också givits möjligheten att modifiera innebörden i vissa beslut genom att till exempel införa begränsningar i hur det egna landets styrkor och bidrag kan användas (s.k. *national caveats*).¹² Det senaste har varit tydligt i både ISAF- och Libyen-operationerna. Trots att alla NATO-medlemmar givit sitt godkännande för operationerna har inte alla länder deltagit. Andra har deltagit men med restriktioner på hur och var deras styrkor får användas. I dessa operationer har också flertalet partnerländer deltagit och i vissa fall gjort större insatser än flera av medlemsländerna.¹³ För att underlätta beslutsfattandet har NAC också delegerat viss beslutanderätt över löpande frågor till SACEUR (*Supreme Allied Commander Europe*) som är chefen för ACO/SHAPE och alliansens högste militära befälhavare.¹⁴

Behovet av förändringar av kommandostrukturen lyftes fram i början av 2000-talet och motiverades med en lång rad faktorer. De historiskt tydligaste argumenten till att förändra kommandostrukturen har varit att möta den militärtekniska och strategiska utvecklingen samt ett behov av att spara pengar genom effektivisering. Efter det kalla kriget har behovet av att förändra alliansen för att möta förändringarna inom den globala säkerhetsordningen och nya hot som global terrorism och cyberkrigföring lyfts fram. I de senaste reformerna har krishantering och gemensam säkerhet fått en stor betydelse, samtidigt har dessa områden varit relativt oprövade i förhållande till det kollektiva försvaret och har därför givit upphov till nya förändringar. I de intervjuer som genomförts vid JFC Brunssum för denna studie har det framkommit att inga av de senaste årens

¹¹ NATO; (2014-08-22) "Consensus decision-making at NATO. A fundamental principle" http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49178.htm (2015-02-11).

¹² Yost, (1999), s. 59f.

¹³ Flera diskussioner har betonat vikten av att medlemsländerna tar bort sina förbehåll och vissa åtgärder har vidtagits för att lyfta dem, vid NATO:s toppmöte i Riga 2006 enades medlemsländerna t.ex. om att lyfta på förbehållen i en nödsituation, men problemet kvarstår.

¹⁴ Jakobsen, P V; (2014), "The Indispensable Enabler: NATO's Strategic Value in High-Intensity Operations is Far Greater Than You Think", i Odgaard, Liselotte, (ed.) *Strategy in NATO: Preparing for an Imperfect World*, New York, s. 59f.

reformer har hunnit genomföras fullt ut innan förslag på nya reformer har förts fram.¹⁵

Argumenten för den förändring av NATO:s militära kommandostruktur som inleddes 2011 är att ta vara på de erfarenheter som NATO har gjort under den över tio år långa ISAF-operationen (*International Security Assistance Force*) i Afghanistan och för att möta kommande uppdrag i enlighet med NATO:s strategiska koncept. Av central betydelse i båda dessa är stridsmiljöns förändring och NATO:s behov av att samverka med ett flertal civila aktörer och NGO:s för att nå resultat.¹⁶

2.3 NATO:s förändrade relation till Ryssland och dess betydelse för NATO:s förändringsarbete

Under det senaste året har också utvecklingen av NATO:s kommandostruktur och styrkestruktur kraftigt kommit att påverkas av Rysslands annektering av Krim och de försämrade relationerna mellan Ryssland och flertalet NATO-medlemmar. Två faktorer har varit av särskilt stor betydelse för de försämrade relationerna och behovet av förändringar inom NATO. För det första har Ryssland genom sitt agerande visat att landet varken accepterar den säkerhetsordning som skapades i Europa efter 1990 eller den internationella rättens principer om staters suveränitet och om att följa tidigare ingångna avtal. Detta har medfört att den inom NATO redan tidigare beslutade återgången till att betona försvaret av medlemsländernas territorier har skyndats på och har blivit en central fråga inom alliansen. För det andra visade Rysslands illegala annektering av Krim att landet har en förmåga att agera snabbt, oförutsett och koordinerat både på taktisk-, operativ- och strategisk nivå, på ett effektivare sätt än som tidigare var känt. Det ryska tillvägagångssättet utsätter långsiktigt NATO för ett antal utmaningar. Inte minst kan det bli problematiskt för alliansen att avgöra huruvida ryska aktiviteter ska utlösa alliansens kollektiva försvarsgarantier enligt artikel 5 i NATO-stadgan, och med vilka metoder och på vilken nivå de skall bemötas.

Dessa förändringar visar enligt vissa bedömare på att NATO:s senaste reformer lagt allt för stor vikt på krishantering i förhållande till kollektivt försvar. För att åter stärka NATO:s kollektiva försvar av det egna territoriet antogs vid NATO:s toppmöte i Wales 2014 en rad åtgärder samlade i den s.k. *Readiness Action Plan*

¹⁵ Intervju, JFCBS, (2014-06-25).

¹⁶ Odgaard, L; & Krüger-Klausen V; (2014), s.7ff.

(RAP).¹⁷ Planen innehåller en utveckling av NATO:s snabbinsatsförband samt nyinrättade staber med ansvar för att planera och underlätta användandet av NATO:s snabbinsatsstyrka inom olika områden. Förmodligen kommer i RAP också ingå en planläggning för förhandslagring av krigsmateriel på platser där det är sannolikt att styrkan kan sättas in. Planen skall inom detta område ses som en blandning mellan bilaterala överenskommelser mellan länder och gemensamma insatser som genomförs av hela NATO. Utformningen av RAP skall också ses som en kompromiss mellan de stater i östra Europa som velat ha en permanent närvaro av NATO-förband i östra Europa och de länder som har ansett att sådana åtgärder skulle innebära en onödig provokation av Ryssland. Som argument har också framförts att NATO bör hålla en låg profil i östra Europa för att inte bryta mot *NATO-Russia Founding Act* – en överenskommelse från 1997 som reglerade förhållandet mellan NATO och Ryssland. I denna överenskommelse sade sig NATO då inte kunna se någon anledning att ytterligare stationera större styrkor eller permanenta installationer i östra Europa och delar av f.d. Sovjetunionen.¹⁸

Både NATO:s tidigare generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen och dess nuvarande generalsekreterare Jens Stoltenberg har tydliggjort att NATO:s planerade förstärkningar av det territoriella försvaret inte utesluter en dialog med Ryssland. Inom flera NATO-länder förs också en debatt om huruvida Rysslands agerande mot Ukraina innebär att de förutsättningar som gällde 1997 inte längre gäller, vilket skulle kunna möjliggöra en mer offensiv inställning till permanenta installationer österut.

2.4 Historisk tillbakablick¹⁹

NATO:s kommandostruktur byggdes upp för att möta det kalla krigets hot. När *Allied Command Europe* (ACE) och SHAPE bildades hade de fyra operativa högkvarter under sig – ett för varje väderstreck: norra Europa, centrala Europa,

¹⁷ NATO Press Release 027 (2015-02-05) "Statement by the NATO Defence Ministers on the Readiness Action Plan", NATO, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_117222.htm (2015-05-06).

¹⁸ NATO, (1997-05-27), "Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation", http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm (2015-03-20).

¹⁹ Där inte annat anges bygger avsnittet på NATO:s officiella hemsida, "The beginnings of NATO's military structure: birth of the Alliance to the fall of the Berlin Wall". Military matters issue 01. http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_nato-mil-stru-e.pdf (2015-03-20).

södra Europa och Medelhavsområdet. I det följande beskrivs kortfattat hur NATO utvecklat sin kommandostruktur.

Första reformen (1991/1992)

Under 1970- och 1980-talet var organisationsstrukturen mer eller mindre statisk frånsett några mindre förändringar. Som mest fanns det 78 högkvarter i Europa och USA. Efter kalla kriget inleddes ett betydande reformarbete som påkallades av sparkrav och en förändrad hotbild.

Andra reformen (1994/1997)

Vid kommandostrukturen 1997 minskar NATO antalet högkvarter från 65 till 20 stycken. NATO hade fortfarande två strategiska kommandon *Allied Command Europe* (ACE) och *Allied Command Atlantic* (SACLANT). ACE hade därtill två regionala kommandon under sig samt två ”delkommandon” och ett antal regionala subkommandon (*Joint Sub-Regional Commands* JSRC). SACLANT hade i sin tur tre regionala kommandon och två stridande kommandon. Rakt under de två strategiska kommandona fanns en andra nivå med sju högkvarter och därefter en tredje nivå bestående av 11 stycken högkvarter där varje högkvarter svarade för två regioner – AFNORTH och AFSOUTH – med en luft- och en sjökomponent samt ett antal JSRC. SACLANT var i sin tur indelat i tre regioner och hade två kommandon (STRIKFLTLANT och SUBACLANT).²⁰

Tredje reformen (2002/2003)

I efterdyningarna av terrorattackerna den 11 september 2001 skedde ytterligare en reform, som motiverades av insikten om att de främsta hoten inte riktades direkt mot alliansens territorium och att dessa istället skulle mötas på större avstånd och med en större bredd av förmågor. Samtidigt var behoven av besparingar och effektivisering stora då flera av alliansens medlemsländer drog ned på sina militära utgifter. I samband med detta lyftes EU:s eventuella roll som krishanteringsaktör fram allt tydligare. För att möta denna nya verklighet

²⁰ NATO; “NATO’s Command Structure: The Old and the New”, <http://www.nato.int/ims/docu/command-structure.htm>; NATO (2002) “Allied Command Structures in the New NATO” National Defense University, Institute for National Strategic Studies. <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a422953.pdf>

behövde NATO en deployerbar, dvs. mobil kommandostruktur.²¹ Tidigare var NATO:s kommandostruktur ”fast” och kunde inte utgrupperas. Kommandostrukturen 2002 reducerar också antalet högkvarter från 20 till 11. Den strategiska ledningsnivån består nu av ett kommando med ansvar för NATO:s alla operationer – *Allied Command Operations* (ACO), och ett kommando med ansvar för att leda och övervaka NATO:s utvecklingsprocesser, *Allied Command Transformation* (ACT). Under ACO låg tre regionala kommandon: JFC Brunssum, JFC Naples och JFC Lisbon. Dessa hade i sin tur sex högkvarter under sig – två vardera för luft, land och hav (landenheterna i Madrid och Heidelberg, de maritima enheterna i Naples och Northwood och flygenheterna i Izmir och Ramstein). NATO:s snabbinsatsstyrka – *NATO Response Force* (NRF) – bildas efter toppmötet i Prag 2002 som del av NATO:s styrkestruktur.

Samtidigt som 2002 års reform implementerades inleddes redan 2004 arbetet med att ta fram underlag för ytterligare en ny reform. Detta arbete resulterade i att Militärkommittén under 2009 kom med ett förslag som godkändes av NAC samma år. JFC Lisbon uppgraderas nu till samma nivå som JFC Brunssum och JFC Naples. Av central betydelse i den nya reformen var att öka rörligheten och integreringen mellan olika vapenslag i kommandostrukturen. Antalet befattningar i den militära kommandostrukturen minskades samtidigt till 13 000.

Fjärde reformen (2010 - pågående)

Redan innan alla förändringar i 2009 års ledningsreform var implementerade drogs emellertid slutsatsen att fler neddragningar skulle bli nödvändiga. Detta drevs hårt av NATO:s dåvarande generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen, i syfte att ett beslut skulle kunna fattas om den i samband med toppmötet i Lissabon 2010. Det är utformningen av denna fjärde reformering av kommandostrukturen som står i fokus för denna rapport.

2.4.1 Lokaliseringsproblematiken

Ett återkommande problem vad gäller reformerna av NATO:s militära kommandostruktur är frågan om var olika högkvarter skall placeras geografiskt och vilken status de skall ha. Flertalet medlemsstater insisterar på att ha NATO-närvaro i sina länder och framhåller vikten av att NATO har en geografisk närvaro (*geographical footprint*) i olika regioner för att avskräcka fiender och

²¹ Då en direkt motsvarighet saknas i det svenska språket används framgent deployerbar för att beskriva en flyttbar/utgrupperingsbar ledningsstruktur.

stärka NATO:s lokala förankring. Beslut om nedläggningar och lokalisering har därför, vid sidan om avskräckningsdiskussionen, en ibland tydlig regionalpolitisk prägel och har kritiserats för att fattas med för lite hänsyn till militära aspekter.²²

Denna problematik kan exemplifieras med diskussionerna vid försvarsministermötet i juni 2011. En av mötets dominerande punkter var en föreslagen nedläggning av LANDCOM i Madrid och en nedläggning av flygkommandot i Izmir. LANDCOM:s uppgifter var tänkta att tas över av JFC Brunssum medan Izmir:s uppgifter skulle flyttas till Ramstein i Tyskland. Turkiet var starkt emot en nedläggning av flygkommandot i Izmir och Turkiets försvarsminister uttalade i media att Turkiet skulle göra allt man kunde för att motverka ett sådant beslut. Under långdragna interna förhandlingar argumenterade Turkiet mot en nedläggning med hänvisning till Turkiet var en av alliansens största medlemmar, att NATO:s närvaro utgjorde en "buffert" mellan Turkiet och Grekland och gav en möjlighet för USA och NATO att minska konfliktrisen i Egeiska havet.²³ Kompromissen blev att LANDCOM istället för att avvecklas flyttades till Izmir som därigenom kompenserades för nedläggningen av flygkommandot i Izmir.

Portugal förlorade i samband med den senaste reformen sitt regionala högkvarter JFC Lisbon. Som kompensation för det nedlagda högkvarteret fick Portugal ett mobilt maritimt högkvarter – STRIKEFORNATO – som flyttades från Neapel till Lissabon.

Vad som händer med de högkvarter som lagts ned beror på värdlandet – lokalerna kan stängas ner eller så fortsätter verksamheten att bedrivas i nationell regi.²⁴

2.4.2 Bemanningsproblematiken

Ett annat återkommande problem kring NATO:s kommandostruktur har rört bemanningen av befattningarna.²⁵ Den senaste reformen hade som mål att kommandostrukturen skulle bli mer effektiv och slimmad samtidigt som förmåga och kapacitet skulle bibehållas på en lika hög nivå. Den senaste reformen

²² Intervju, JFCBS, (2014-06-25).

²³ Wikileaks, (2007-03- 23, 15:08) "Turkish defmin Gonul urges against closure of NATO CC Air Izmir", http://www.wikileaks.org/plusd/cables/07ANKARA671_a.html (2014-08-13).

²⁴ Intervju, JFCBS, (2014-06-25).

²⁵ Intervju, JFCBS, (2014-06-25).

resulterade i en 30-procentig minskning av det totala antalet befattningar från 13 000 till 8 800.²⁶

NATO:s kommandostruktur har sedan NATO grundades alltid dragits med bemanningsproblem och ingen struktur har hittills varit fullt bemannad. Strukturen före 2010 nådde aldrig upp till mer än 90-procentig bemanning. Bemanningen har varierat från högkvarter till högkvarter men i genomsnitt har högkvarteren en bemanningsgrad på 88-90 procent. På flyghögkvarteren i Udem (Tyskland) och Poggio Renatico (Italien) uppges bemanningen fortfarande vara ett stort problem.²⁷ Skälen till bemanningsproblemen är att flera mindre länder har haft svårt att finna kvalificerad personal och att det är dyrt att hålla personal på de olika staberna. Under de senaste åren har behovet av kompetent personal också varit stort för de internationella insatserna och för de nationella försvarsomläggningarna. Problemen att bemanna organisationen gäller också länder som USA och Storbritannien, detta trots att Frankrike numera åter bemannar flera poster i strukturen.²⁸ Britterna uppges idag uppnå ca 60 procent av sin planerade bemanning. Flera länder har dessutom regelmässigt skickat personal till NATO:s högkvarter som har behövt en längre ”inskolning” innan de kunnat lösa de uppgifter de anställts för. Det har framförts att det största hotet mot kommandostrukturen är just okvalificerad personal.²⁹ Ambitionen är att den nya kommandostrukturen ska vara fullt bemannad med kvalificerad personal (*Full Operational Capability*, FOC) i slutet av 2015.³⁰

Att neddragningar inte alltid lett till besparingar beror till del på att det föreligger kostnader för att lägga ner högkvarter och att deployerbara högkvarter är dyrare att upprätta och driva jämfört med fasta högkvarter.³¹

²⁶ NATO; (9 juni 2011), ”Technical background briefing on NATO Command Structure” http://www.nato.int/cps/en/SID-976EBDF7-46F71F57/natolive/opinions_75353.htm?selectedLocale=en (2015-04-07).

²⁷ Intervju, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

²⁸ Frankrike stod utanför NATO:s militära ledningsstruktur i över 40 år (mellan 1966-2008) i protest mot vad man uppfattade som amerikansk dominans av NATO. Se Lindström, M; Lindvall, F; (2009). s.52.

²⁹ Intervju, JFCBS, (2014-06-25).

³⁰ NATO, ”Allied Command Operations” http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52091.htm (2015-04-01).

³¹ Intervju, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

3 Dagens militära kommandostruktur

I detta avsnitt presenteras den nu gällande kommandostrukturen. Denna lades fram vid NATO:s toppmöte i Lissabon 2010 och modellen samt lokaliseringen godkändes vid NATO:s försvarsministersmöte i juni 2011.³²

I enlighet med den reform som initierades 2010/2011 är NATO:s kommandostruktur uppdelad i tre nivåer:

På strategisk nivå finns:

- *Allied Command Operations* (ACO)
och
- *Allied Command Transformation* (ACT)

På operativ nivå finns:

- *Joint Forces Command* Brunssum
- *Joint Forces Command* Naples
- *Communications and Informations System* (CIS)

Och därefter följer försvarsgrenskommandona:

- HQ LANDCOM Izmir
- HQ MARCOM Northwood
- HQ AIRCOM Ramstein

Den operativa nivån och försvarsgrenskommandona står dock inte längre i ett tydlig hierarkiskt förhållande till varandra utan betraktas istället som parallella nivåer med olika inriktning; försvarsgrensgemensam ledning respektive försvarsgrensspecifik utveckling. NATO har med den senaste omorganiseringen gått tillbaka till en klassisk ”J-struktur” i organiseringen av kommandostrukturen. J:et är ett prefix för engelskans *joint* och betecknar att det är försvarsgrensgemensamma funktioner, dvs. att det finns kompetens att leda alla försvarsgrenar, exempelvis både armé och flyg. I den internationella indelningen av staber är de olika funktionerna numrerade från 1 till 10.³³

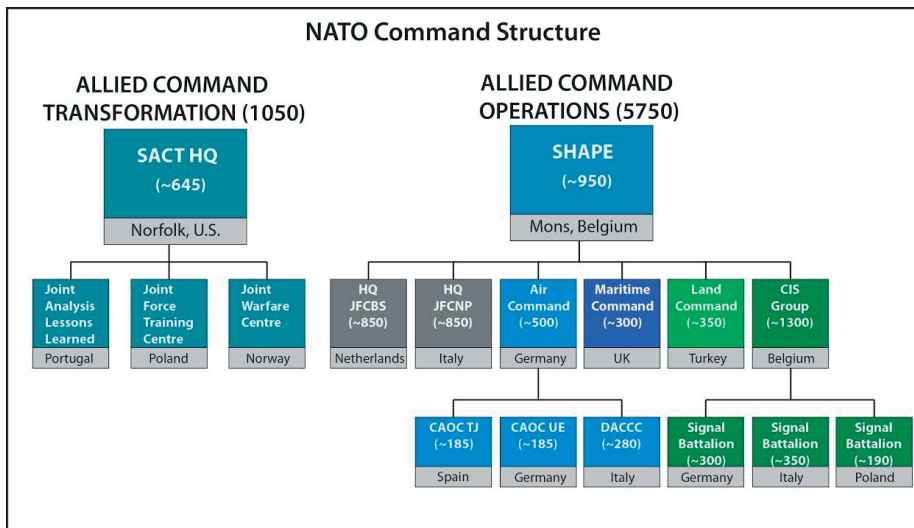
³² NATO; Press Release (2011-06-08), ”Statement by the NATO Secretary General on Agency and Command structure reform. NATO approves reforms to meet the challenges of tomorrow”
http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75280.htm?selectedLocale=en.

³³ Dechiffrering av J-strukturen: J1 – Personalverksamhet; J2 – Underrättelse/säkerhetsverksamhet; J3 – Insatsverksamhet (genomförande av operationer); J4 – Logistikverksamhet; J5 – Planeringsverksamhet (dvs. planering av operationer); J6 – Samband- och

I den nuvarande kommandostrukturen står alla delar under SACEUR. Det finns ingen formell hierarki mellan de två operativa ledningsgrenarna och de försvarsgrensspecifika kommandona. JFC Brunssum och JFC Naples koordinerar dock LANDCOM, MARCOM och AIRCOM. Detta är en rent byråkratisk lösning som gjordes för att undvika att ett JFC styr alla tre försvarsgrensspecifika kommandon. Den taktiska ledningen av dito försvarsgrensresurser sker på nivån under, av *Joint Forces Maritime Component Command* (JFMCC) och *Joint Forces Air Component Command* (JFACC). Att JFC Brunssum och JFC Naples i många av organigrammen som finns tillgängliga på NATO:s officiella hemsida har större boxar beror på att de är större numerärt (JFC Brunssum och JFC Naples har en numerär på drygt 850 jämfört med de försvarsgrensspecifika kommandona som ligger på drygt 300-500 befattningar vardera). NATO:s högste militäre befälhavare, SACEUR, kan *ad hoc* bestämma vem som leder över en operation. Är det en flygtung operation kan HQ AIRCOM Ramstein bli utpekad högkvarter och om det är en maritimt inriktad operation så kan HQ MARCOM Northwood få uppdraget att leda operationen i fråga. LANDCOM Izmir uppges dock inte kunna leda en *joint* operation. Detta beskrivs inom NATO som en indikation på att LANDCOM huvudsakligen var en politisk konstruktion för att bibehålla ett *NATO footprint* i Turkiet.³⁴

ledningssystemverksamhet; J7 – Utbildnings- och övningsverksamhet; J8 – Ekonomi/Produktionsverksamhet; J9 – Samverkansverksamhet - militär och civil; J10 – Stabsledning.

³⁴ Intervju, JFCBS, (2014-06-25).

Figur 2.1.1 Organigram över NATO:s kommandostruktur³⁵

3.1 Strategisk nivå

NATO har idag två strategiska högkvarter, ett för operationer – *Allied Command Operations* (ACO) – och ett för utveckling, *Allied Command Transformation* (ACT). Den senaste omorganisationen av NATO:s militära kommandostruktur har inte påverkat dessa nämnvärt annat än att de fått några nya uppgifter och därför görs här endast en översiktlig genomgång av dessa.

3.1.1 Allied Command Operations (ACO)

ACO ansvarar för alla NATO:s operationer och leds av NATO:s högste militäre befälhavare, SACEUR.³⁶ Posten som SACEUR har alltid besatts av en amerikansk flaggofficer och innehas sedan våren 2013 av den amerikanske flygvapengeneralen Philip Breedlove.³⁷ SACEUR är ”dubbelhattad” i den bemärkelsen att han även är chef för det amerikanska Europakommandot, *United States European Command* (USEUCOM). Biträdande Supreme Allied Commander Europe (DSACEUR) är alltid en britt, sedan våren 2014 generalen Adrian Bradshaw. ACO:s högkvarter – *Supreme Headquarters Allied Powers*

³⁵ Organigram baserat på information tillgänglig på NATO:s officiella hemsida (bearbetad av FOI).

³⁶ Tidigare *Allied Command Europe* och *Allied Command Atlantic*.

³⁷ ACO, ”Leadership Staff”, <http://www.aco.nato.int/page1165579.aspx> (2015-04-01).

Europe (SHAPE) – är beläget i Mons, Belgien. Den senaste reformen har inte påverkat SHAPE nämnvärt. SHAPE har runt 1000 anställda (varav 40 procent är tjänstemän, 45 procent är officerare och 15 procent är annan personal). Därtill finns det ca 550 nationella befattningar kopplade till de nationella militära representationerna vid SHAPE.³⁸

ACO:s högkvarter SHAPE är organiserat i en J-struktur uppdelat på fem enheter: den första hanterar operationer och innefattar J2, J3 och J9 och den nyinrättade analysenheten CCOMC; den andra sköter planering med J5 och J7; den tredje håller i resurser och hanteras av J1, J4 och J8; den fjärde enheten hanterar kommunikation, information och cyberförsvar som sköts av J6; och den femte hanterar slutligen partnerskap (tidigare kallat militärt samarbete). Ansvaret för NATO:s övningar har förts över till *Allied Command Transformation* (ACT) vilket innebär att ACO:s J7 bara ansvarar för utvärderingen av NATO:s högkvarter och styrkor.³⁹

En nyhet inom ACO är inrättandet av kris- och operationscentret *Comprehensive Crisis and Operations Management Centre* (CCOMC). CCOMC inrättades i enlighet med ett beslut vid NATO-toppmötet i Lissabon 2010 och började fungera i maj 2012.⁴⁰ Dess uppgift är att planera och agera strategiskt kring nya och pågående kriser och säkerhetsutmaningar. CCOMC beskrivs som en ”hörnsten” i att kunna leda och utveckla kris- och operationshanteringsprocesser. CCOMC har både fast personal och möjlighet att låna in personal för att bygga upp tillfälliga arbetsgrupper som ägnar sig åt att lösa specifika problem. CCOMC består av både militär och civil kompetens och har i dagsläget en personalstyrka på ungefär 90 personer. CCOMC är indelad i fem arbetsgrupper; (1) *Crisis Identification*; (2) *Current Operations*; (3) *Estimations and Options*; (4) *Response Direction*; och (5) *Crisis Review*.⁴¹ I nuläget har SACEUR givit CCOMC tre strategiska fokusområden: norra, centrala och södra Europa.⁴²

Posten som chef för CCOMC innehas för närvarande av en holländsk brigadgeneral (OF-6) som biträds av en överste eller motsvarande (OF-5) vilken

³⁸ ACO; “About ACO” <http://www.aco.nato.int/about.aspx>

³⁹ Ionitã, Crăişor Constantin (2013), “The New NATO Command Structure and C2 Arrangements for operations”, *Romanian Military Thinking* nr 4, s. 14.

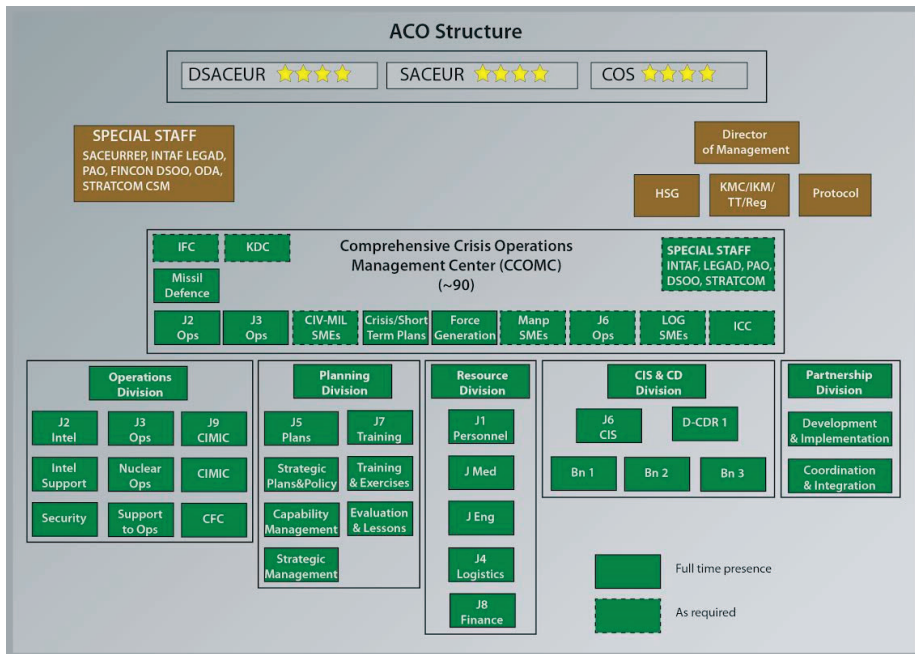
⁴⁰ Föregångaren till CCOMC var Strategic Operations Center (SOC) som inrättades 2004.

⁴¹ Ionitã (2013), s. 14-16; Se även ACO; “Comprehensive Crisis and Operations Management Centre” <http://www.aco.nato.int/comprehensive-crisis-and-operations-management-centre-.aspx> (2015-03-22)

⁴² Cuzzelli, Giorgio, PowerPoint-presentation “SHAPE Comprehensive Crisis and Operations Management Center”, SHAPE OPI CCOMC.

även fungerar som chef för *Crisis and Operations Management Team* som är ett vakthavande och rapporterande center inom CCOMC.⁴³

Figur: Organisatorisk bild över ACO/SHAPE⁴⁴

3.1.2 Allied Command Transformation (ACT)

NATO:s andra strategiska högkvarter – *Allied Command Transformation* (ACT) – är det högkvarter som påverkats minst av den pågående reformen. ACT bildades 2003 och har till uppgift att leda den militära utvecklingen av alliansens styrkor och resurser. ACT ligger i Norfolk, Virginia (USA) och består av ca 645 personer. ACT har därtill ständigt en representant placerad vid NATO:s högkvarter i Bryssel, en vid det amerikanska försvarsdepartementet Pentagon och en vid ACO:s högkvarter SHAPE.⁴⁵ Uppdraget att leda den militära utvecklingen av alliansens styrkor och resurser innefattar bland annat att ta fram ramar för

⁴³ Cuzzelli, Giorgio, PowerPoint-presentation “SHAPE Comprehensive Crisis and Operations Management Center”, SHAPE OPI CCOMC.

⁴⁴ Källa: Organigram baserat på information tillgänglig på NATO:s officiella hemsida (bearbetad av FOI).

framtida gemensamma insatser samt utvärdera nya system och deras lönsamhet mot bakgrund av forskning och teknisk utveckling. ACT ska också ha ett övergripande ansvar för övning och utbildning av NATO:s styrkor. ACT leds av *Supreme Allied Commander Transformation* (SACT), som rapporterar direkt till Militärkommittén. Posten som SACT innehas sedan Frankrike återinträdde i alliansens kommandostruktur av en fransman, för närvarande av flygvapengeneralen Jean-Paul Paloméros (Paloméros ersätts från och med hösten 2015 av flygvapengeneralen Denis Mercier).⁴⁶ Biträdande SACT är för närvarande den italienske flygvapengeneralen Mirco Zuliani.⁴⁷ Att kommandot leds av en fransman men är lokaliserat i USA anses ha stor symbolisk betydelse för att visa de europeiska staternas tydliga roll i alliansen.

ACT är organiserat i tre enheter: (1) *Strategic Plans and Policy* (SPP) – som ansvarar för strategiska frågor, (2) *Capability Development* (CapDev) – som ansvarar för allt som rör kapacitetsutveckling och (3) *Joint Force Training* (JFT) – som ansvarar för övningar.⁴⁸

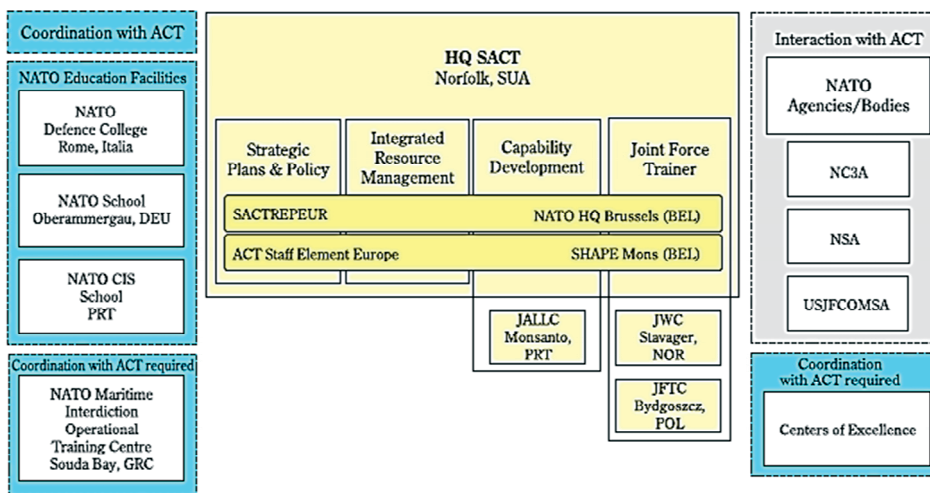
ACT har vidare tre underordnade ledningsstaber med fokus på utbildning och träning på olika nivåer: *Joint Warfare Centre* i Stavanger (Norge) som fokuserar på övningar på operationell nivå, det gemensamma träningscentret *Joint Force Training Centre* (JFTC) i Bydgoszcz (Polen) som fokuserar på övningar på taktisk nivå och *Joint Analysis and Lessons Learned Centre* (JALLC) i Monsanto (Portugal) som sysslar med analyser och erfarenhetsbaserat lärande. ACT koordinerar också aktiviteterna med de sammanlagt 23 stycken *Centres of Excellences*.⁴⁹ Dessa ligger emellertid utanför NATO:s kommandostruktur (se bilaga 2).

⁴⁶ NATO (2015-03-23) "NATO announces nomination of General Denis Mercier, French Air Force, as Supreme Allied Commander Transformation (SACT)", http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_118366.htm (2015-04-09).

⁴⁷ ACT "Who's Who?" <http://www.act.nato.int/biographies> (2015-04-09).

⁴⁸ ACT, "Role and Structure" <http://www.act.nato.int/role-and-structure>

⁴⁹ *Centres of Excellences* (COE) är nationellt eller multinationellt finansierade center som samlar olika kompetenser till nytta för alliansen. NATO har i dagsläget 21 stycken ackrediterade COE; två där ackrediteringsprocessen pågår och ett som är under förhandling. Alla COE samordnas av ACT i Norfolk, Virginia i USA. De är formellt inte en del av ledningsstrukturen men stöder NATO:s ledningsstruktur. De totalt 23 stycken COE:s täcker många olika områden som t.ex. cyber och terrorism etc. Inrättandet av en COE är en enkel procedur. När ACT godkänt konceptet, förhandlar varje land som vill delta i COE: s verksamhet två samförståndsavtal (MoU): ett funktionellt MOU som reglerar förhållandet mellan centret och alliansen och ett operativt MOU som reglerar förhållandet mellan de deltagande länderna och centret. NATO finansierar inte *Centres of Excellences*. Se ACT; "Centres of Excellence", http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_68372.htm.

Figur: 2.1.3 Organigram över ACT⁵⁰**Figure 7: ACT Organisational Structure**

3.2 Operativ nivå

På operativ nivå har omorganisationen av NATO:s kommandostruktur medfört en hel del förändringar; bland annat har ett av NATO:s operativa högkvarter, JFC Lisbon, lagts ner. Kvar finns idag JFC Brunssum och JFC Naples vilka båda är underställda ACO. JFC Brunssum och JFC Naples har ca 850 anställda vardera.⁵¹ De operativa högkvarteren ansvarar formellt inte för ett specifikt geografiskt område, på det sätt som det kalla krigets högkvarter gjorde, men har i praktiken tilldelats, eller påtagit sig, ett s.k. regionalt fokus (*regional focus*). I detta ligger bland annat ansvaret för beredskapsplaneringen i området och kontakten med däri befintliga partnerskapsländer. Högkvarteren kan också situationsanpassat tilldelas *Joint Operations Area* (JOA) eller *Areas of Functional Responsibility* (AOFR) för verksamhet inom NATO:s område eller s.k. *Areas of Interest* (AOI) för verksamhet utanför NATO:s territorium.⁵²

⁵⁰ Ionitã (2013); "The New NATO Command Structure and C2 Arrangements for operations", http://www.mapn.ro/smg/gmr/Engleza/Ultimul_nr/ionita-p.11-27.pdf (2014-05-09).

⁵¹ Intervju, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

⁵² JFC Naples; "Area of Responsibility" <http://www.jfcnaples.nato.int/page8724175.aspx> (2015-02-10).

JFC Brunssum och JFC Naples är uppbyggda på samma sätt och är, organisatoriskt sett, spegelbilder av varandra. Varje kommando ansvarar för att kunna sätta upp en *Combined Joint Task Force* (CJTF) eller en mindre *Deployable Joint Task Force* (DJTF) med egen personal för att stötta en pågående NATO-operation. En viktig skillnad uppges dock vara att JFC Brunssum är ett deployerbart högkvarter i praktiken medan JFC Naples ännu inte är det.⁵³ JFC Naples kommer dock att få testa sin förmåga att leda i fält då kommandot planeras att utgrupperas till Cincu i Rumänien under 12 dagar i juni 2015 i samband med en NATO-övning som omfattar totalt 1 000 soldater från 21 NATO-länder.⁵⁴ JFC Brunssum och JFC Naples delar enligt ett rullande schema på ansvaret för att kunna leda *NATO Response Force* (NRF).

3.2.1 JFC Brunssum⁵⁵

JFC Brunssums huvuduppgift har under lång tid varit ledningen av NATO:s insats i Afghanistan (ISAF). Därutöver ska JFC Brunssum stå i beredskap för att leda NRF samt ha ett regionalt fokus norrut vilket innefattar övningsverksamhet, beredskapsplanering, partnerskapssamarbeten etc. JFC Brunssums regionala fokus och *Area of Interest* (AOI) omfattar Armenien; Azerbajdzjan; Finland; Irland; Kirgizistan; Kazakstan; Schweiz; Sverige; Tadzjikistan; Turkmenistan; Uzbekistan; Vitryssland och Österrike. JFC Brunssum har också fokus på *the High North* (Arktis).

Arbetet med ett ”regionalt fokus” omfattar både att ha en lägesbild (s.k. *situational awareness*) över det givna området och att vara involverade i medlemsländernas försvarsplanering. JFC Brunssum har till exempel ansvar för den beredskapsplan (*Contingency Plan*) vid namn *Eagle Guardian* som NATO upprättat för att försvara Polen, Estland, Lettland och Litauen vid ett artikel 5-angrepp och för försvarsplaneringen av NATO:s norra flank.⁵⁶ För dessa planer liksom alla andra större alliansinsatser är amerikanska militära resurser oundgängliga, vilket har ställt ökade krav på samordning mellan JFC Brunssum

⁵³ Intervju, JFCBS (2014-06-25).

⁵⁴ Butler, Allison; (5 maj 2015) ”NATO to briefly move command HQ to Romania from Naples” <http://news.yahoo.com/nato-briefly-move-command-hq-romania-naples-091029550.html> (5 maj 2015).

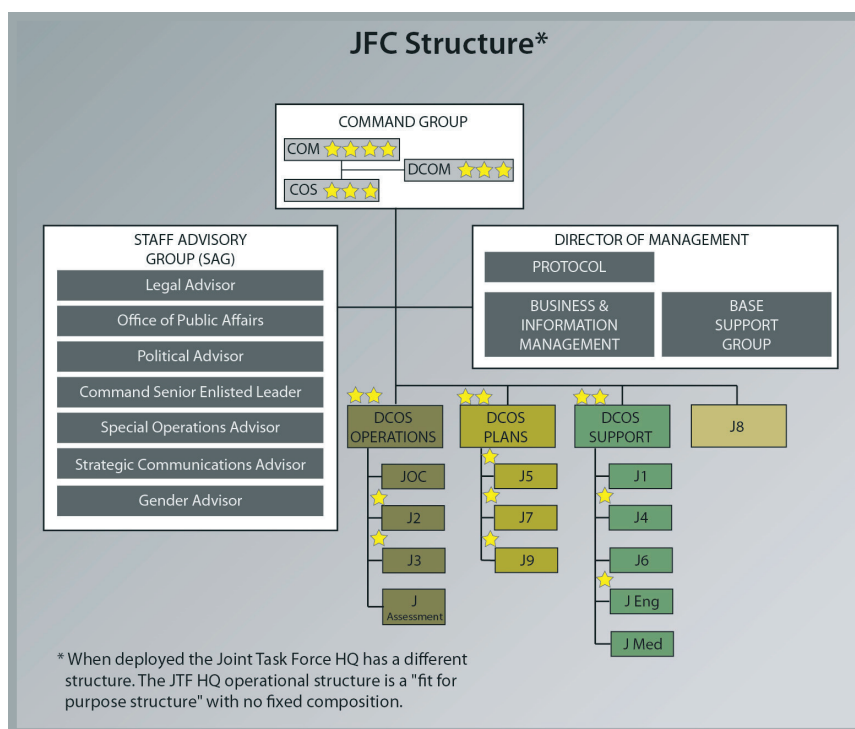
⁵⁵ Avsnittet bygger, där inte annat anges, på JFC Brunssum http://www.jfcbs.nato.int/jfcbrunssum/about_jfc_brunssum.aspx (2015-04-01).

⁵⁶ Uppgifter om NATO:s krigsplanläggning är hemliga. Hur NATO planerat försvaret av Polen och Baltikum och vilka resurser som planeringen omfattar cirkulerades först i den polska tidningen *Gazeta Wyborcza*. Marcin Górka, (2010-11-05), ”Ewentualnie 9 dywizji”, http://wyborcza.pl/1,76842,8615966,Ewentualnie_9_dywizji.html *Gazeta Wyborcza* Se även Traynor, Ian (2010-12-06) ”WikiLeaks cables reveal secret Nato plans to defend Baltics from Russia”.

och det amerikanska Europakommandot EUCOM.⁵⁷ Vid intervjuer på JFC Brunssum visades ett stort intresse för vilken roll Sverige och Finland skulle kunna spela i planeringen av försvaret både i Östersjöområdet och för den norra flanken.⁵⁸

De operativa högkvarteren delar på ansvaret för den operativa ledningen av *NATO Response Force* (NRF) enligt ett rullande schema. Under 2014 hade JFC Brunssum ansvaret för NRF vilket innebar att de under 2013 förberedde dess verksamhet genom att utbilda och certifiera alla enheter inom NRF och sedan under 2014 stod i beredskap för att kunna sättas in med fem dagars varsel.⁵⁹

Figur: 2.2.3 Organigram över JFC⁶⁰

⁵⁷ Intervju, JFCBS, (2014-06-25).

⁵⁸ Intervju, JFCBS (2014-06-25).

⁵⁹ Intervju, JFCBS (2014-06-25).

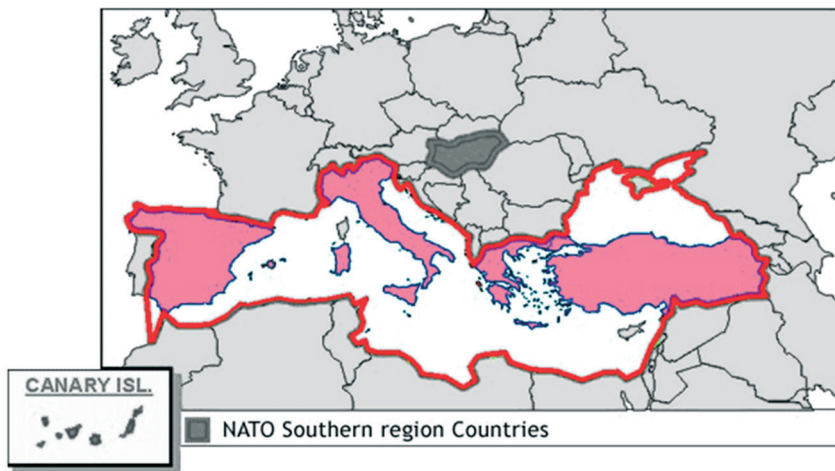
⁶⁰ Organigram baserat på information tillgänglig på NATO:s officiella hemsida (bearbetad av FOI).

3.2.2 JFC Naples⁶¹

JFC Naples (tidigare *Allied Forces Southern Europe*, AFSOUTH) bildades 2004 och dess huvudsakliga verksamhet är koncentrerad kring Medelhavet.

JFC Naples leds idag av den amerikanske amiralen Mark Ferguson som biträds av den kanadensiska generallöjtnanten Michael Day. Chefen för JFC Naples är även högsta befälhavare för *U.S. Naval Forces Europe-Africa/U.S. Sixth Fleet*. JFC Naples föregångare AFSOUTH ledde alla NATO:s operationer på Balkan från 1992. I dag leder JFC Naples tre NATO-operationer: *Kosovo Force* i Kosovo, *Active Endeavour* i Medelhavet och NATO:s stöd till Afrikanska Unionen (*NATO Support to African Union*).

Figur: Karta över JFC Naples regionala fokus⁶²

3.3 Försvarsgrenskommandona

Den ”taktiska nivån” inom NATO:s militära kommandostruktur är en förhållandevis hög nivå och ska inte förväxlas med den taktiska nivån i styrkestrukturen eller det som man normalt benämner ”taktisk nivå” inom den svenska försvarsmakten. I tidigare kommandostrukturer inom NATO har den

⁶¹ Avsnittet bygger på JFC Naples; <http://www.jfcnaples.nato.int/page8724175.aspx>; JFC Naples; “Leadership” <http://www.jfcnaples.nato.int/page11532228.aspx>; JFC Naples; “Operations Archive” <http://www.jfcnaples.nato.int/page71815316.aspx>; JFC Naples, “Current Operations” http://www.jfcnaples.nato.int/current_operations.aspx (2014-04-23).

⁶² Kartan visar hur JFC Naples uppfattar sitt ”regionala fokus” men finns ej längre tillgänglig på deras hemsida. JFC Naples; <http://www.jfcnaples.nato.int/page8724175.aspx>.

taktiska nivån varit tydligt underordnad den operativa nivån. I nuvarande struktur likställs dock ofta den taktiska och operativa nivån, då SACEUR beroende på situation kan ge kommandon på taktisk och operativ nivå liknande uppgifter. Den taktiska nivån inom NATO utgörs av det som kallas *Single Service Commands* (SSC) dvs. försvarsgrensspecifika kommandon vars huvudsakliga ansvar är att utveckla och leda mark-, sjö- eller flygstridskrafter. Dessa försvarsgrensspecifika kommandon har dagligen ledningsansvar för flera egna pågående operationer samt tillhandahåller expertis och ger stöd till de operativa försvarsgrensövergripande kommandona (JFC Brunssum och JFC Naples). NATO:s luftförsvarskommando AIRCOM i Ramstein och det maritima kommandot MARCOM i Northwood kan även de leda försvarsövergripande insatser där det egna vapenslaget dominerar operationen. Markkommandot LANDCOM i Izmir uppges dock sakna denna förmåga.⁶³

3.3.1 Markkommandot – Izmir (Turkiet)⁶⁴

I NATO:s kommandostruktur ingår idag ett markkommando, där det tidigare fanns två.⁶⁵ Kommandot är beläget i Izmir på Turkiets västra kust. Markkommandots uppgift är att genomföra markoperationer och att ansvara för beredskapen av NATO:s markstyrkor. Till skillnad från de övriga kommandona kan markkommandot som tidigare nämndes inte leda gemensamma operationer, s.k. *joint operations*, med större komponenter av flyg eller marina stridskrafter.

Stor vikt i markkommandots arbete läggs vid att utveckla förbandens interoperabilitet, utbildning och standardisering av markstyrkorna. Markkommandot ska vidare fungera som en länk mellan NATO:s kommandostruktur och styrkorna inom NATO:s styrkestruktur. Markkommandot ska upprätthålla en situationsmedvetenhet och ha förståelse för NATO:s intresseområden för att kunna arbeta nära CCOMC och NATO:s övriga kommandon för att till exempel möjliggöra en kontinuerlig planering och utvärdering av NATO:s beredskapsplaner.

Den amerikanske generallöjtnanten Frederick (Ben) Hodges leder för närvarande markkommandot i Izmir. Fokus för LANDCOM:s verksamhet ligger i att ta tillvara lärdomarna från striderna i Afghanistan. Totalt bidrar 23 nationer med

⁶³ Intervju, JFCBS (2014-06-25).

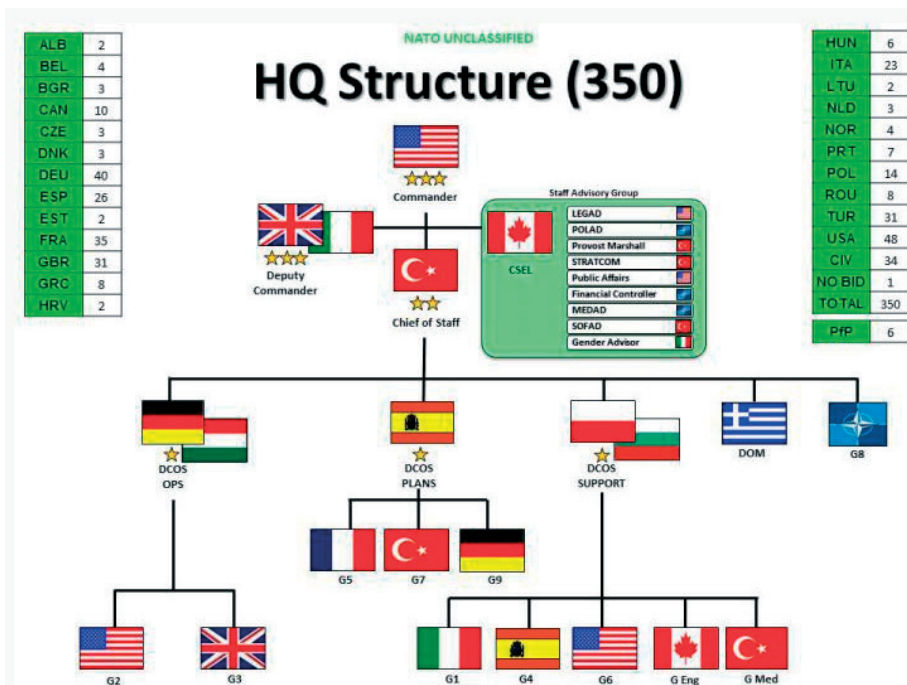
⁶⁴ Avsnittet bygger, där inte annat anges, på NATO Allied Land Command; "HQ LANDCOM Structure", https://www.lc.nato.int/articles.php?page_id=106 (2014-08-11).

⁶⁵ Det spanska regionala kommandot *Joint Command Southwest*, i Madrid etablerades år 1999 och ombildades år 2004 till en landenhet för att därefter läggas ner vid den senaste reformeringen av NATO:s militära strukturer.

personal till markkommandot där ca 350 personer är stationerade. Huvudbidragande stater är USA (48), Tyskland (40), Frankrike (35), Storbritannien (31), Turkiet (31), Spanien (26), Italien (23).

Som ovan nämnts fanns tidigare två markkommandon i NATO:s kommandostruktur. I den ursprungliga planen till reformerad kommandostruktur skulle båda dessa avvecklas och uppgifterna överföras till JFC Brunssum.⁶⁶ Efter Turkiets högljudda protester slöts dock en politisk kompromiss och ett landkommando kom att bevaras och flyttas till det nedlagda flygkommandot i Izmir. Denna kompromiss är förmodligen förklaringen till att kommandot inte har fått kapaciteten att leda *joint operations*.⁶⁷

Figur: Organigram HQ LANDCOM Izmir⁶⁸

⁶⁶ Intervju, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

⁶⁷ Intervju, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

⁶⁸ NATO Allied Land Command; "HQ LANDCOM Structure" (2014-06-29).

3.3.2 Flygkommandot – Ramstein (Tyskland)

Även NATO:s flygkommandon har slagits samman till ett istället för tidigare två. NATO:s kvarvarande flygkommando ligger i Ramstein i Tyskland. Kommandot har därtill två flygledningscentraler, *Combined Air Operations Centres* (CAOCs)⁶⁹ – Uedem i Tyskland och Torrejón i Spanien – vilka leder och planerar alliansens flygoperationer, till exempel NATO:s *air policing*-uppdrag. Tanken är att dessa CAOCs ska kunna utgrupperas dvs. vara deployerbara och kunna förstärka andra högkvarter. Exempelvis kan CAOC Torrejón förstärka flygkommandot i Ramstein vid en större flygtung NATO-insats någonstans i världen. Flygledningen i Torrejón skulle också kunna sättas in för att förstärka ett nationellt flygkommando hos någon medlemsstat. En tredje mobil flygledningsfunktion, *Deployable Air Command and Control Centre* (DACC), är baserad i Poggio Renatico i Italien. Sammanlagt disponerar de tre flygtaktiska ledningscentralerna nära 500 flygstridsledare.⁷⁰

NATO ansvarar för att skydda luftrummet över Slovenien, Albanien och de baltiska länderna (samt luftrumsbevakning över Island), eftersom dessa länder saknar ett nationellt flygvapen.⁷¹ Det övergripande ansvaret för dessa s.k. *air policing*-uppdrag ligger på operativ nivå hos AIRCOM i Ramstein som ger direktiv till underordnade kommandon. För dessa finns en geografisk uppdelning – CAOC Uedem leder NATO:s *air policing*-uppdrag i Baltikum (*Baltic Air Policing*, BAP) medan Poggio Renatico leder *air policing*-uppdraget över Slovenien och Albanien. *Air policing*-verksamheten sköts i regel genom att olika medlemsländer ställer flygstridskrafter till förfogande under en begränsad tid. Verksamheten inom BAP har ökat betydligt sedan Rysslands annektering av Krim och involverar nu fler flygplan, från fler baser och med fler deltagande länder.

3.3.3 Maritima kommandot – Northwood (Storbritannien)

NATO har en betydande maritim förmåga. Den maritima styrkan har till uppgift att till exempel skydda vitala sjöförbindelser och verkställa vapenembargon. NATO:s maritima förmågor används även för att förhindra spridning av

⁶⁹ Tidigare fanns fyra CAOCs – de två kvarvarande Poggio Renatico, (Italien) och Uedem (Tyskland) samt de numera nedlagda i Larissa (Grekland) och Finderup (Danmark).

⁷⁰ NATO; (9 juni 2011), "Technical background briefing on NATO Command Structure" http://www.nato.int/cps/en/SID-976EBDF7-46F71F57/natolive/opinions_75353.htm?selectedLocale=en (2015-04-07).

⁷¹ NATO:s *air policing*-uppdrag är permanent och kontinuerligt i Baltikum, Albanien och Slovenien. NATO:s *air surveillance*-uppdrag över Island, formellt *Iceland Air Surveillance Mission*, genomförs sedan 2008 omkring tre gånger per år. Varje uppdrag pågår under ca tre veckor följda av månadslånga uppehåll. Se Isländska utrikesdepartementet, "Iceland and NATO" <http://www.mfa.is/foreign-policy/security/iceland-nato/> (2015-03-17).

massförstörelsevapen och att motverka potentiella terrorister eller olaglig verksamhet genom till exempel övervakning, patrullering och utbyte av information till havs. NATO:s maritima förmågor kan även aktualiseras i samband med hjälpinsatser efter en naturkatastrof.⁷²

NATO:s maritima högkvarter *Allied Maritime Command* (MARCOM) ligger i Northwood (Storbritannien). MARCOM har det övergripande befälet över alla NATO:s maritima stridskrafter. Befälhavaren över MARCOM är också alliansens främsta rådgivare i maritima frågor. Kommandot ansvarar även för NATO:s fyra stående maritima enheter inom NATO:s styrkestruktur (*Standing Naval Forces*, SNF): *Standing NATO Maritime Groups* (SNMGs) 1 och 2 samt *Standing NATO Maritime Mine Countermeasure Groups* (SNMCMGs) 1 och 2 (se bilaga 2 för en utförligare beskrivning av dessa styrkor). Dessa enheter är en del av NRF och sätts upp av medlemsländerna i sexmånadersperioder. MARCOM ansvarar för att dessa enheter sätts upp och övas och leder sedan deras verksamhet. Inom kommandots ansvarsområde ligger även att samordna havsövervakning och kontroll av maritima handelsvägar och samarbetet med civila aktörer. MARCOM ska även vara en drivande part i den maritima tekniska utvecklingen för att kunna bedöma framtida behov av teknologi och kompetens.⁷³

MARCOM inrättades 2011. Totalt är fem militära kommandon baserade i Northwood: utöver NATO-kommandot MARCOM finns där tre nationellt brittiska högkvarter och en EU-allokerad stab.⁷⁴ MARCOM leds av en brittisk trestjärnig amiral, för närvarande vice amiralen Peter Hudson, och denne biträds av den franske vice amiralen Bruno Paulmier.⁷⁵ MARCOM omfattar drygt 300 militära och civila befattningar. MARCOM sköter idag två pågående NATO-operationer: antipiratuppdraget i Adenviken/Afrikas horn (*Operation Ocean Shield*) samt sjöfartsövervakningsuppdrag i Medelhavet (*Operation Active Endeavour*). Till de tidigare operationer MARCOM ansvarat för hör *Operation Allied Provider* där NATO ansvarade för eskort av fartyg som seglade för *World*

⁷² NATO Maritime Command; "HQ MARCOM's role in NATO Operations" <http://www.mc.nato.int/about/Pages/HQ%20MARCOM's%20role%20in%20NATO%20Operation.s.aspx> (2015-03-23).

⁷³ NATO Maritime Command; <http://www.mc.nato.int/Pages/home.aspx> (2015-02-02).

⁷⁴ De fem militära kommandona är: (1) Joint Forces Command (JFC) – som hanterar tilldelade gemensamma kapaciteter från de tre försvarsmaktsgrenarna; (2) Permanent Joint Headquarters – som sköter den operativa ledningen av brittiska krigsmakten vid gemensamma militära operationer; (3) Commander Operations för Royal Navy; (4) ett multinationellt högkvarter för ledning av Europeiska unionens militära operationer (för närvarande bemannat av EU-personal som sköter antipiratoperationer inom ramen för operation Atalanta); och (5) NATO Allied Maritime Command (MARCOM). Se NATO Maritime Command; <http://www.mc.nato.int/Pages/home.aspx> (2014-06-12).

⁷⁵ NATO Maritime Command; "About HQ MARCOM – Command Group", <http://www.mc.nato.int/about/Pages/Command-group.aspx> (2015-03-23).

Food Program (WFP) runt Somalias kust och *Operation Allied Protector*, som riktar sig mot piratverksamheten i Adenviken.⁷⁶

NATO Submarine Command (COMSUBNATO)/*Allied Submarine Command* (ASC) utövar en samlande ledning för alla ubåtar som medlemsländerna ställt till alliansens förfogande och är beläget i Norfolk, Virginia, USA. Kommandot är en fullt integrerad del av NATO:s marina kommando, MARCOM. COMSUBNATO tillhandahåller expertis och stöd till alla NATO:s operationer och övningar som innehåller ubåtar. Kommandot ansvarar också för att utveckla de riktlinjer, planer och den taktik som behövs för den operativa användningen av ubåtar inom NATO och för att samtliga ubåtar inom NATO är fullt kompatibla.⁷⁷

COMSUBNATO leds för närvarande av den amerikanske amiralen Robert Kamenskij och kommandot är bemannat med ca 30 officerare från de länder inom NATO som har ubåtar.⁷⁸ Inom organisationen finns även *Submarine Operating Authority* (SUBOPAUTH) som är bemannad dygnet runt för att upprätthålla kommunikation med alla ubåtar från NATO-länder som befinner sig till sjöss. Inom COMSUBNATO finns också det internationella samarbetet *International Submarine Escape and Rescue Liaison Office* (ISMERLO) som skapades av NATO för att globalt kunna samordna och bistå ubåtsräddningsoperationer.⁷⁹

NATO Maritime Air Command (COMMARAIR) förbereder och leder alla maritima flygplan som distribueras till stöd för MARCOM:s verksamhet. Den maritima luftkomponenten kan bestå av stridsflygplan som opererar från hangarfartyg, helikoptrar som utgår från örlogsfartyg och maritima patrullflygplan (*Maritime Patrol Aircraft*, MPA) baserade på land.⁸⁰

NATO:s Shipping Centre (NSC) är en del av MARCOM-högkvarter i Northwood, Storbritannien och utgör en länk mellan NATO:s sjöstridskrafter och den internationella sjöfarten. NSC ska med andra ord verka för ett förbättrat

⁷⁶ NATO Maritime Command; <http://www.mc.nato.int/Pages/home.aspx> (2015-02-02); O'Doherty, John, "NATO base to remain at Northwood", *Financial Times* (2011-06-09).

⁷⁷ NATO Maritime Command; "NATO Submarine Command (COMSUB NATO)", <http://www.mc.nato.int/org/sub/Pages/COMSUBNATO.aspx> (2015-03-23) Se även <http://www.ismerlo.org/>.

⁷⁸ Lite mindre än hälften av NATO:s totalt 28 medlemsländer har ubåtar. Till de NATO-länder som har ubåtar hör bl.a. USA, Turkiet, Grekland, Frankrike, Storbritannien, Norge, Italien, Polen, Tyskland, Canada, Nederländerna, Spanien och Portugal. Av dessa har endast USA, Frankrike och Storbritannien ubåtar som kan bära kärnvapenmissiler. Konventionella militära ubåtar kan till exempel inhämta underrättelseinformation och jaga andra ubåtar. Se GlobalFirepower; ("Total Submarine Strength by Country", <http://www.globalfirepower.com/navy-submarines.asp> (2015-05-11)).

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ NATO Maritime Command; "NATO Maritime Air Command (COMMARAIR)", <http://www.mc.nato.int/org/sub/Pages/COMMARAIR.aspx> (2015-03-23).

informationsutbyte och samarbete om mellan den militära verksamheten och kommersiella rederier.⁸¹

3.3.4 NATO:s CIS Group

Kommunikations- och informationsenheten *Communications and Informations System* (CIS) är sedan reformeringen 2010/2011 en del av NATO:s kommandostruktur. CIS-gruppen där 1300 personer tjänstgör är baserad i Mons, Belgien och ansvarar som namnet indikerar för kommunikations- och informationssystem till stöd för ACO. CIS har tre stödenheter – s.k. *Signals Battalions* – baserade i Wesel i Tyskland, Grazzanise i Italien och Bydgoszcz i Polen. Därtill tillkommer några mobila enheter. SACEUR har direkt kontroll över dessa kommunikations- och informationsfunktioner, då de behövs för att kunna sätta in de enheterna som lyder under SACEUR.⁸²

⁸¹ NATO Shipping Centre; "About us" <http://www.shipping.nato.int/Pages/aboutus.aspx> (2015-03-23).

⁸² ACO "Allied Command Operations, NATO CIS-Group" http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52091.htm (2015-03-31); NATO; (9 juni 2011), "Technical background briefing on NATO Command Structure" http://www.nato.int/cps/en/SID-976EBDF7-46F71F57/natolive/opinions_75353.htm?selectedLocale=en (2015-04-07).

4 NATO:s militära styrkestruktur (NFS)

NATO har, som nämnts ovan, inga egna permanenta militära styrkor bortsett från de staber som ingår i den egna kommando- och styrkestrukturerna samt ett antal AWACS-flygplan (*Airborne Warning And Control System*). Övriga "NATO-styrkor" är nationella enheter som står under nationellt befäl och som bekostas av medlemsländerna och som endast blir tillgängliga för NATO efter beslut av respektive medlem och kopplat till beslut i NAC. De placeras då under en befälhavare som utsetts av NATO:s högste militära befälhavare, SACEUR.

4.1 Multinationella staber och kårer inom styrkestrukturen

NATO:s militära styrkestruktur, *NATO Force Structure* (NFS), består av medlemsländernas nationella styrkor och högkvarter som ställts till alliansens förfogande på tillfällig eller tillsvidare basis.⁸³ Högkvarteren och styrkorna inom NFS är uppdelade efter två beredskapsnivåer: *High Readiness Forces* (HRF) och *Forces of Lower Readiness* (FLR). Tillsammans kan HRF och FLR bilda *Graduated Readiness Forces* (GRF). Den högre beredskapsnivån (0 till 90 dagar) inkluderar dock en kapacitet för en omedelbar reaktion (från 0 till 30 dagar och inom ramen för NATO:s snabbinsatsstyrkor). Den lägre beredskapsnivån (91-180 dagar) används framförallt för att upprätthålla utplacerade högkvarter och styrkor.⁸⁴

NATO:s landstyrkor utgörs av totalt nio regionala multinationella kårer och staber runt om i Europa. NATO har därtill fem maritima komponenter och tre flygkomponenter, *Joint Air Force Component HQs* (JFAC HQ) inom styrkestrukturen (se bilaga 2). Dessa är certifierade i enlighet med en NATO-standard för styrkestrukturen.⁸⁵ Beredskapen att bistå alliansen i alltifrån katastrofhantering och fredsfrämjande till kontraterrorism och högintensiv krigföring roterar mellan kårerna. Beredskapskravet innebär att kåren ska kunna sätta upp ett första element inom tio dagar och hela kåren inom två månader.⁸⁶

⁸³ NATO, (november 2012) "NATO Logistics Handbook" s.11.

⁸⁴ NATO, (november 2012) "NATO Logistics Handbook" s.11-12.

⁸⁵ ACO; "High Readiness Forces and Headquarters in the NATO force structure", <http://www.aco.nato.int/page134134653.aspx> (2014-08-28).

⁸⁶ NATO Rapid Deployable Corps Spain (NRDC-SP); http://www.nrdc-sp.nato.int/en/unidades/Valencia/emincgtad/index.html?__locale=en (2015-02-02).

Ett högkvarter för ledning av gemensamma operationer, *Joint Multinational Headquarter* (tidigare kallat *Response Forces Operations Command*, RFOC), är under utveckling och ligger i Ulm, Tyskland. Det multinationella högkvarteret ska kunna utöva ledning och kontroll av de mark-, sjö- och luftstridstyrkor som ingår i en NATO-, EU- eller FN-ledd insats. Ledningen kan ske antingen i fält (dvs. högkvarteret är deployerbart) eller från dess bas i Ulm, Tyskland.⁸⁷

4.1.1 Multinational Corps Northeast (MNC NE)

Den enhet i NATO:s styrkestruktur som geografiskt ligger närmast Sverige är *Multinational Corps Northeast* (MNC NE) med bas i den polska hamnstaden Szczecin.⁸⁸ Kårhögkvarteret grundades som en tysk-dansk-polsk enhet med syfte att integrera nya NATO-medlemmar och ge dem erfarenheter av NATO-samarbete på kår- och divisionsnivå. MNC NE har därefter utvecklats till att bli en permanent del av NATO:s styrkestruktur.⁸⁹ NATO:s svar på det förändrade säkerhetsläget i Europa berör i stor utsträckning MNC NE.

Den multinationella kårstaben utgör en ram för såväl övningsverksamhet som deltagande i internationella operationer. MNC NE HQ är sedan 2005 ett NATO-certifierat deployerbart högkvarter och har till exempel bemannat ISAF flera gånger. För närvarande har kårhögkvarteret en fredstida bemanning på 242 befattningar, varav 32 är civila men en höjning av detta antal är beslutad.⁹⁰

Som ett resultat av den framskjutna roll MNC NE:s fått till följd av de förstärkningsåtgärder alliansen vidtog vid toppmötet i Wales 2014 kommer bemanningen på kåren att nästintill fördubblas vilket resulterar i cirka 400 befattningar från och med mitten av 2015. Tyskland har nyligen ökat sin bemanning vid högkvarteret från 60 till 120 befattningar, och har förklarat sig beredda att gå upp till 200 befattningar.⁹¹ Polen har gett uttryck för en liknande

⁸⁷ Frontline Defence (2012) "Multinational Joint Headquarters, - The Response Forces Operations Command (RFOC); http://www.frontline-defence.com/downloads/12DEF4_LGenBentler_Rosenthal.pdf (2015-03-27). Se även "Rossmanith, Richard; "Germany's Response to New Security Challenges".

⁸⁸ "Stettin"(tyska)/"Szczecin"(polska) har ett strategiskt läge nära Odess utlopp i Östersjön.

⁸⁹ Konventionen om Multinational Corps East (MNC NE) undertecknas den 5 september 1998. I februari 2006 blev MNC NE certifierat av Nordatlantiska rådet och erhåller FOC-status (*Full Operational Capability*).

⁹⁰ Kåren ska på uppdrag av SACEUR (1) planera och driva kollektiva försvarsändamål enligt artikel 5 i Nordatlantiska fördraget; (2) bidra med sitt huvudkontor för multinationella krishanteringsinsatser, fredsfrämjande insatser osv. samt (3) planera/förbereda/genomföra humanitära insatser och räddningsinsatser och katastrofhjälp. MNC NE; "Headquarters MNC NE" <http://mncne.pl/organisation/headquarters-mnc-ne/> (2014-08-20)

⁹¹ Wagstyl, Stefan (2015-03-31) "German military no longer standing at ease as security fears grow", *Financial Times*. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/90cd4e70-d310-11e4-9b0a-00144feab7de.html#axzz3W3Sn1XiB> (2015-04-01)

ambition. USA kommer att tredubbla sitt personella bidrag till kåren, därtill kommer en ny post som ställföreträdande stabschef besättas av en amerikansk brigadgeneral.⁹² Kåren kommer också att få fem nya medlemsländer: Frankrike, Grekland, Nederländerna, Turkiet och Storbritannien. Kårens nya struktur väntas officiellt lanseras den 1 juni 2015.⁹³

Förstärkningen av styrkan anses allmänt vara ett resultat av Rysslands agerande på Krim och en ökad medvetenhet inom NATO av det territoriella försvarets betydelse och vikten att ha en regional förmåga att kunna planera, ta emot och leda förband från övriga NATO-länder.⁹⁴ Den förstärkning som beslutats avseende MNC NE har sedan länge varit ett av Polens och de baltiska staternas främsta önskemål inom NATO.⁹⁵

Kåren har även fått en höjd beredskap från 180 till 30 dagar och uppgraderas därmed från *Forces of Lower Readiness* (FLR) till *High Readiness Force* (HRF). Kåren kan därtill få ett ledningsansvar för NATO:s spjutspetsstyrka VJTF om SACEUR så beslutar.⁹⁶

Fram till 2014 bidrog flera medlemsländer till ISAF-insatsen i Afghanistan under kårens ledning. Att kårens tyngdpunkt nu kommer att ligga på Baltikum snarare än Afghanistan innebär ett ökat behov av regional kompetens och kunskap. MNC NE:s operativa erfarenheter från det tidigare engagemanget i ISAF är samtidigt ytterst viktiga.

Ett *Air Operations Co-ordination Centre* (AOCC) är samlokaliserat med MNC NE och en *Maritime Liaison Cell* kan också upprättas för maritimt samarbete.⁹⁷ MNC NE väntas få en central roll i NATO:s övningsverksamhet i den östra/nordöstra delen av alliansens territorium. Under övningen *Saber Strike* i

⁹² MNC NE (2015-02-12) "Committed ally", <http://mncne.pl/committed-ally/> (2015-04-09).

⁹³ Mer exakt kommer kårhögkvarterets 208 militära befattningar att ökas till 396 befattningar från mitten av 2015. MNC NE; (10 mars 2015) "The New Course for the Corps" <http://mncne.pl/the-course-for-the-corps/>. Se även MNC NE "Brainstorming over manning" <http://mncne.pl/brainstorming-over-manning/> (2015-03-25).

⁹⁴ Techau, Jan, "Germany's Budding Defense Debate" *Carnegie Europe* (2014-06-17).

⁹⁵ *Euractive*, 25 juli 2014, "NATO to expand Polish base in response to Russian threat" (2014-07-25).

⁹⁶ NATO:s försvarsministermöte 2 februari 2015. Se även MNC NE; "Marking the New": <http://mncne.pl/marking-the-new/> (2015-03-25).

⁹⁷ MNC NE; "Headquarters MNC NE" <http://mncne.pl/organisation/headquarters-mnc-ne/> (2014-08-20). *Air Operations Co-ordination Centre (Land)* AOCC (L) är en luftenhets som är samlokaliserad med HQ MNC NE men som organisatorisk sorterar under HQ AIRCOM Ramstein. Som en del av kårhögkvarteret bidrar AOCC (L) med luftkompetens och behandlar allgemensamma taktiska flygoperationer inom kårens verksamhetsområde. AOCC (L) är gränssnittet mellan flygvapnet och armén och tillhandahåller t.ex. flygunderstöd (*Close Air Support*, CAS).

Baltikum år 2013 deltog kåren för första gången i operationer utanför grundarnationernas territorium.⁹⁸

Då kårhögkvarteret i Szczecin är NATO:s tydligaste avtryck i svenskt närområde har den stor betydelse för utformningen av Sveriges samarbete med NATO. Kåren kommer att hantera en stor del av NATO:s övningsverksamhet och försvarsplanering avseende svenskt närområde. Sverige är sedan 2014 den första icke-medlemmen som är representerad på kårhögkvarteret.⁹⁹ Även Finland har visat intresse för att vara representerad på kårhögkvarteret.¹⁰⁰

Se bilaga 3 för ett organigram över MNC NE.

4.1.2 NATO Response Force (NRF)

NATO:s snabbinsatsstyrka – *NATO Response Force* (NRF) – inrättades år 2002 och var fullt operativ år 2006. Snabbinsatsstyrkan ska agera enligt ”först in, först ut”-principen i händelse av att artikel 5 aktiveras eller någon annan form av militär kris eller konflikt bryter ut. Den ska också kunna sättas in vid evakueringar och bistå med katastrofhjälp. NRF har ända sedan sin tillkomst dragits med problem. Det har bland annat handlat om svårigheter att få länder att bidra med förband och att NRF inte fått några betydande uppdrag. Finansieringen av styrkan, enligt principen att alla bidragande länder betalar för sig själva, har minskat medlemsländernas incitament att bidra till styrkan.¹⁰¹ USA har hittills inte bidragit med några större markförband till NRF. Skälet till detta är att en av de ursprungliga tankarna bakom NRF var att styrkan i huvudsak skulle bestå av europeiska förband och därmed utgöra ett tydligt europeiskt bidrag till Europas säkerhet.¹⁰²

Ansaret för den operativa ledningen av NRF roterar mellan JFC Brunssum och JFC Naples. För beredskapsperioden 2015 är JFC Naples ansvariga för att träna, förbereda och certifiera NRF.¹⁰³ Generellt genomförs en förberedande utbildning

⁹⁸ MNC NE ”Training and Exercises Policy” <http://mncne.pl/about-mnc-ne/training-exercises-policy/> samt <http://mncne.pl/about-mnc-ne/chronology-of-events/> (2015-03-25).

⁹⁹ MNC NE ”Chronology of Events”, <http://mncne.pl/about-mnc-ne/chronology-of-events/> (2015-03-25).

¹⁰⁰ MNC NE (12 december 2014) ”Brainstorming over manning”, <http://mncne.pl/brainstorming-over-manning/> (2015-03-25).

¹⁰¹ Lindström, M; Lindvall, F; (2009) s. 92ff. ”Reformera eller vända om? NATO:s fortsatta transformering och dess betydelse för Sverige”, FOI-R—2920—SE.

¹⁰² Binnendijk, H; Kugler, R (2002) ”Transforming NATO’s Forces” *Survival* no. 4.

¹⁰³ NRF 2015 leds av JFC Naples och följande delar ingår: Land: First German-Netherlands Corps (Münster/DEU); Air: Joint Force Air Component HQ (Lyon/FRA); Maritime: Spanish Maritime Force Command (Rota/ESP); Special Operations: Polish Special Operations Command. (Krakow/POL); Joint Logistic Support Group from JFC Naples (Naples/ITA); German Chemical

på mellan 6-18 månader för att integrera och harmonisera de olika nationella kontingenterna. Varje NRF står sedan i beredskap under en 12-månadersperiod och den ansvariga ledningsstaberna ska kunna leda NRF med fem dagars varsel. Det sker totalt tre rotationer kopplat till NRF: för det första sker en rotation av ledningen mellan JFC Brunssum/JFC Naples som turas om att ha ledningsansvaret för NRF; därtill sker en rotation mellan de totalt nio armékårsstaberna som turas om att stå i beredskap för att vara stab om en NRF sätts in. När detta skrivs (maj 2015) är det den tysk-nederländska kåren som står i beredskap och därefter kommer den spanska kåren att ta över. Den tredje rotationen sker mellan det land/den gruppering av länder som turas om att bidra till NRF. Den ständiga rotationen i ansvar, både på den taktiska nivån och inom styrkestrukturen, leder enligt vissa bedömningar till bristande kontinuitet i ledningen och uppbyggnad av NRF. Samtidigt medför den att många länder och förband involveras och därmed certifieras och samövas med andra länders förband.

NRF är efter de beslut som togs vid toppmötet i Wales 2014 under utveckling, och skall framöver bestå av tre delar: (1) *Very High Readiness Joint Task Force* (VJTF) (2) *Initial Follow-On Forces Group* (IFFG) och (3) *Reserve Forces Pool* (RFP).¹⁰⁴ Dessa presenteras mer utförligt nedan.

Very High Readiness Joint Task Force, VJTF

En viktig del i den plan (*Readiness Action Plan*, RAP) som NATO-länderna antog vid toppmötet i Wales för att stärka NATO:s kollektiva försvar är inrättandet av vad som ibland brukar beskriva som NATO:s ”spjutspetsstyrka”, *Very High Readiness Joint Task Force*, (VJTF). Delar av VJTF-styrkan ska vara insatsberedd inom så kort tid som 48 timmar. Inrättandet är en reaktion på den ”hybridkrigföring” som Ryssland använt under annekteringen av Krim. Det ryska agerandet på Krim visade hur denna typ av krigföring innebär ett problem för den traditionella planeringen inom NATO. Att fientligheter kan komma att inledas snabbt på flera områden och på olika nivåer gör det svårt att uppfatta hot och att hinna mobilisera i tid. Inom NATO pågår för närvarande en omfattande diskussion om hur alliansen skall utformas för att kunna möta sådana hot och hur alliansen skall regera på hot som inte tydligt möter kriterierna för artikel 5.

VJTF ersätter den tidigare *Immediate Response Force* (IRF) och får en högre beredskap. En mindre del av VJTF-styrkan ska kunna sättas in med så kort varsel som 2-3 dagar medan huvuddelen av styrkan har en beredskap på 5-7 dagar. Den

Biological Radiation Task Force. ACO; “The NATO Response Force”, <http://www.aco.nato.int/page349011837.aspx> (2015-03-30).

¹⁰⁴ VJTF har ersatt Immediate Response Force (IRF).

andra delen av NRF utgörs av *Initial Follow-On Forces Group* (IFFG) med något längre beredskapsgrader. VJTF-styrkan kommer därtill att ha understöd av luft- och sjöstridskomponenter som står under samma beredskapstider som markkomponenten i styrkan. Beredskapen för VJTF kommer att testas genom övningar med kort varsel. En första övning av VJTF hålls i Polen i juni 2015 och kommer att ledas av USA.¹⁰⁵

VJTF-styrkan kommer att bemannas av soldater från olika NATO-länder enligt ett rullande schema. Under det tre år långa åtagandet står styrkan ”hemmavid” och förflyttas på order från SACEUR för att kunna sändas till övnings-/insatsområdet. Inriktningen är att de nationella förband som står i högsta beredskap i VJTF inte bör ha andra uppgifter samtidigt eller användas nationellt. Spjutspetsstyrkan väntas vara operativ i slutet av 2015. Innan styrkan är igång kommer den under en övergångstid att ledas av den tysk-nederländska kåren under 2015, den spanska kåren 2016 och den brittiska *Joint Expeditionary Force* (JEF) under 2017.¹⁰⁶

Det kommer med all sannolikhet att krävas ett beslut från NATO:s högsta politiska organ, *North Atlantic Council* (NAC), för att snabbinsatsstyrkan ska kunna sättas in. NATO:s högste befälhavare, SACEUR, kan dock få mandat att öva styrkan och flytta fram den när och var han vill, vilket ger ett utrymme för att agera förebyggande.¹⁰⁷ MNC NE i Szczecin har sedan NATO:s försvarsministermöte i februari 2015 möjlighet att, likt JFC Brunssum och JFC Naples, kunna leda VJTF på SACEUR:s order.

Som stöd för snabbinsatsstyrkan VJTF inrättas sex multinationella ledningsenheter – s.k. *NATO Force Integration Units* (NFIU), informellt kallade *C2 units* – i Bulgarien, Rumänien, Polen, Estland, Lettland och Litauen. NFIU ska förbereda en eventuell ankomst av VJTF genom att underlätta en snabb utbyggnad av de allierade styrkorna i området, stödja kollektiv försvarsplanering och bistå vid samordningen av multinationella utbildningar och övningar.¹⁰⁸ Varje NFIU kommer att bestå av 40-50 militära befattningar, varav hälften kommer att komma från värdlandet och resten från andra allierade. Den polska NFIU-enheten kommer att placeras i Bydgoszcz och startar sin verksamhet i april 2015.¹⁰⁹ USA förväntas bidra med personal till samtliga av dessa

¹⁰⁵ ACO “The NATO Response Force”, <http://www.aco.nato.int/page349011837.aspx>.

¹⁰⁶ Telefonintervju, Sveriges NATO-representation i Bryssel (2015-02-17).

¹⁰⁷ Lindström, M; Winnerstig, M; (2014) ” NATO:s toppmöte i Cardiff: en brytpunkt för europeisk säkerhetspolitik?” FOI Memo 5063, Totalförsvarets forskningsinstitut.

¹⁰⁸ NATO Press Release (2015) 027 “Statement by the NATO Defence Ministers on the Readiness Action Plan” (2015-02-05).

¹⁰⁹ Defense 24 (14 mars 2015) “Elements Of The NATO Spearhead Command To Be Stationed In Bydgoszcz, Poland”. I Bydgoszcz ligger även NATO:s *Joint Forces Training Centre* (JFTC) och det polska nationella center *Training and Doctrine Centre*.

ledningscentraler.¹¹⁰ Genom detta kommer enheterna också bidra till en ökad integrering inom NATO. Kårhögkvarteret i Szczecin har ett utpekad koordineringsansvar för de fyra norra NFIU-enheterna vad gäller övning, träning och uppbyggnad. Utvecklingen av de nyetablerade NFIU-enheterna behöver studeras närmare.

4.2 Övriga strukturer

NATO har ytterligare ett antal samarbeten och stödstrukturer, varav vissa ligger inom NATO:s styrkestruktur medan andra inte gör det. Dessa kan utföra särskilda uppgifter eller bidra med särskilda råd och kompetens till SACEUR. Enheterna tillhandahålls ofta av en eller flera nationer som har upprättat ett samförståndsavtal eller tekniska avtal med NATO (se bilaga 2 för en mer utförlig beskrivning av dessa).

¹¹⁰ The New York Times "NATO to Strengthen Its Presence in Eastern Europe", The New York Times, <http://www.nytimes.com/reuters/2015/02/04/world/europe/04reuters-ukraine-crisis-nato.html> (2015-02-05).

5 Slutsatser – viktiga förändringar av NATO:s kommandostruktur

Denna studie har strävat efter att svara på följande frågor: Hur ser den kommandostruktur ut som initierades inom NATO 2010/2011 och hur förhåller den sig till NATO:s styrkestruktur? Vilka faktorer har styrt omstruktureringen och vilka behov är det tänkt att den nya strukturen skall möta? Reformen av NATO:s kommandostruktur och de beslut som togs vid NATO:s toppmöte i Wales 2014 har medfört att nya organisationer och staber har inrättats medan andra tagits bort. Vad innebär reformeringen för NATO och för NATO:s verksamhet i vårt närområde? Vilka är de viktigaste lednings- och styrkestrukturerna i svenskt närområde och vilken betydelse har de för Sveriges samarbete med NATO? Slutsatserna följer i stort kommandostrukturens uppdelning i strategisk-, operativ- och den försvarsgrensspecifika nivån.

Generella slutsatser

- *Dagens kommandostruktur: läge, implementeringsgrad och funktionsförmåga*

Den reform av NATO:s kommandostruktur som inleddes 2010/2011 har minskat det totala antalet befattningar från 13 000 till 8 800, vilket motsvarar en minskning på ca 30 procent. Ambitionen är att den nya kommandostrukturen ska vara 100 procent bemannad med kvalificerad personal och nå full operativ kapacitet i slutet av 2015.¹¹¹ Underbemanning och okvalificerad personal på vissa poster har varit ett problem för NATO och uppges även denna gång kunna försena reformarbetet.

- *NATO:s styrkestruktur blir allt viktigare*

Neddragningarna i NATO:s kommandostruktur har medfört att NATO i allt större utsträckning kommer att behöva förlita sig på de nationella resurserna ur NATO:s styrkestruktur och att kommandostrukturen och styrkestrukturen kommer att integreras allt mer.

- *Rysslands annektering av Krim har gett upphov till diskussioner om förändringar i kommandostrukturen*

¹¹¹ NATO, (2014-11-11) "Allied Command Operations (ACO)" http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52091.htm (2014-08-13).

NATO:s kommandostruktur är under konstant omvandling. En historisk tillbakablick visar att en förändring aldrig har hunnit genomföras fullt ut förrän en ny omstrukturering har påbörjats. Under hösten 2014 pågick diskussioner om behovet av ännu en ny reformering. Inte minst framhölls behovet av ett ”NRF-högkvarter”; ett artikel 5-högkvarter som bör placeras i något av NATO:s östra medlemsländer och som ska fokusera på att kunna ge snabb respons vid direkta hot mot medlemsstaternas territorier. Det är i ljuset av detta som tillkomsten av NFIU och MNC NE:s utökade roll ska ses.

- *Snabbhet står i fokus för NATO:s förstärkningsåtgärder*

De förstärkningsåtgärder alliansen vidtagit till stöd för NATO:s kollektiva försvar är ett direkt svar på Rysslands annektering av Krim och speglar NATO:s ökade fokus på försvaret av medlemsländernas territorium. Förstärkningsåtgärderna skall genomföras i enlighet med *Readiness Action Plan* (RAP) vilken ska säkerställa att alliansen är redo att svara snabbt på hot mot alliansens medlemsländer.

Det har diskuterats huruvida förband som står i högsta beredskap för VJTF bör ha andra uppgifter samtidigt eller används nationellt under beredskapstiden. Om de nationella förband som står i högsta beredskap i VJTF inte får ha andra uppgifter samtidigt eller används nationellt tillgodoses snabbhetsaspekten och tillgängligheten. Samtidigt riskerar emellertid kostnaderna öka och uthålligheten att minska. Det är heller inte givet att nationer kommer att kunna ställa alla förbandsenheter till NATO:s förfogande under dessa premisser. En möjlig konsekvens på lång sikt kan vara att stater med begränsade resurser tvingas prioritera inte minst mellan de förband som ställs till NATO:s förfogande och de nationella förband som anmäls att ingå i EU:s snabbinsatsstyrka, *EU Battle groups*, (EU BG).

- *Den politiska beslutsprocessen är NATO:s akilleshäla*

Att snabbinsatsaspekter betonas inom NATO:s militära strukturer påkallar ett motsvarande behov inom alliansens ”politiska ledningsstruktur”. Eftersom ett ingripande av alliansen förutsätter att alla alliansmedlemmar kan komma överens även i oklara krissituationer och att stödet inte tar alltför lång tid finns det sannolikt ett behov inom NATO att öva upp det politiska beslutsfattandet inom alliansen genom s.k. *staff exercises*, stabsövningar med koppling till den politiska beslutsfattarnivån. Dock kan SACEUR:s eventuella möjlighet att själva förflytta VJTF till potentiella insatsområden, förvisso utan rätt att sätta in den, visa på en trend tillbaka till systemet under det kalla kriget, då militära befälhavare (givet vissa kriterier och begränsningar) själva kunde starta försvaret av medlemsländerna.

- *Tyngdpunkten förskjuts österut*

Vid NATO:s toppmöte i Wales 2014 fattades flera beslut om förstärkningsåtgärder i östra Europa. Från att östnärvaron i huvudsak innefattade *air policing*-samarbetet över Baltikum och Balkan samt HAW-samarbetet¹¹² i Ungern har NATO nu, inom ramen för *Readiness Action Plan*, tagit flera initiativ för att öka sin militära närvaro i Östeuropa. NATO har bland annat inrättat en ny spjutspetsstyrka (*Very High Readiness Joint Task Force*) för att vid behov signalera att NATO är på plats. Vidare har NATO tredubblat sin *air policing*-verksamhet över de baltiska staterna (*Baltic Air Policing*, BAP).

Åtgärderna som vidtagits inom ramen för RAP har i de politiska förklaringarna lyfts fram som ett svar på såväl utmaningar från Ryssland som hot från NATO:s södra grannskap, Mellanöstern och Nordafrika. I det praktiska genomförandet av återförsäkringsåtgärderna syns dock en tydlig tyngdpunktsförskjutning österut.

- *Värdsnationens stöd viktigt i genomförandet av RAP*

Värdsnationens stöd (*Host Nation Support*, HNS) framhålls som särskilt viktigt i genomförandet av NATO:s förstärkningsåtgärder. Enligt NATO:s överenskommelser är det medlemsstaternas ansvar att själva förstärka och utveckla den nationella infrastrukturen för att kunna ge och ta emot stöd. Flera av medlemsländerna i Östeuropa har också prioriterat att skicka mer personal till centrala staber. NATO har också beslutat om att utveckla ledningsförmågan och förmågan att ta emot VJTF i de nya medlemsländerna genom s.k. *NATO Force Integration Units* (NFIU:s) i sex medlemsländer.

- *Det är osannolikt att partnerländer tillåts ingå i VJTF*

Genom det ökade samarbetet har interoperabiliteten och solidariteten inom alliansen kommit att stärkas. Däremot är det i dagsläget osannolikt att partnerländer kommer att kunna ingå i de snabbinsatsbrigader som utgör VJTF. Anledningen står att finna i den ständiga avvägningen mellan nyttan av partnerländers resurser och den politiska signalen det skickar, men även militärtaktiska överväganden där alliansen inte kan göra sig beroende av resurser som inte är garanterade i ett skarpt läge. Partnerländer omfattas ju inte av de ömsesidiga försvarsgarantierna enligt art. 5 i NATO-stadgan.

¹¹² Heavy Airlift Wing (HAW) är en europeisk flygflottilj som verkat sedan 2009. Flottiljen är förlagd till Pápa Air Base i Ungern. Sverige har tillsammans med Finland och 10 NATO-länder, köpt in tre flygplan som man samsas kring. Flottiljen tillkom genom det europeiska flygsamarbetet Strategic Airlift Capability (SAC). NATO Faktablad Strategic Airlift Capability (SAC). <http://www.nspa.nato.int/en/organization/NAMP/sac.htm> (2015-03-31). Se även Heavyairliftingwing, ”The Strategic Airlift Capability (SAC)” <https://www.heavyairliftingwing.org/en/Pages/The%20Strategic%20Airlift%20Capability.aspx> (2015-03-27).

- *Implementeringen av RAP bygger på kompromisser*

De åtgärder alliansen vidtagit för att stärka NATO:s kollektiva försvar har gett upphov till en rad diskussioner inom NATO bland annat kopplat till placering, ledningsförhållanden mellan högkvarteren, finansiering, utformning, antal, storlek etc. Implementeringen av RAP bygger på kompromisser och diskussionerna blottlägger de olika prioriteringar som görs av alliansens medlemsländer.

- *USA ökar sin militära närvaro i Europa*

Som en följd av den ryska aggressionen mot Ukraina har USA ökat sitt militära engagemang i Europa påtagligt. Efter att för bara några år sedan beslutat att skära ner det väsentligt har t.ex. tunga amerikanska arméförband roterats in för övningar inom NATO:s ram och genom bilaterala överenskommelser under 2014 har tung materiel som stridsvagnar åter börjat förhandslagras i Europa. Inom ramen för *Operation Atlantic Resolve* vill USA markera att man står bakom geografiskt utsatta allierade och är beredd att uppfylla förpliktelseerna som NATO-stadgans artikel 5 genererar i händelse av en attack på ett medlemsland.

Även det amerikanska flygvapnet ökar sin närvaro i Europa, och återställer en del av den förmåga som tidigare dragits bort. Det gäller till exempel markattackflygsförmågan. Det amerikanska flygvapnet framgrupperade nyligen 12 stycken A-10 Thunderbolt II-flygplan och cirka 300 man som en del av ett säkerhetspaket till Spangdahlem Air Base, Tyskland. De ska bland annat bedriva flygtränning med NATO-allierade för att ytterligare öka interoperabiliteten. Även i Tyskland kommer enheten att genomföra utbildning tillsammans med NATO-allierade med målet att stärka samverkan och öka den regionala säkerheten. Enheten kommer längre fram att deployeras till östeuropeiska NATO-allierade, däribland till Estland. A-10-styrkan är den första av flera s.k. *Theater Security Packages* (TSP) till Europa. Rotationerna sträcker sig ofta över en sexmånadersperiod, beroende på uppdrag och krav. Innan 2012 fanns det ett permanent A 10-förband just i Spangdahlem, så i likhet med de tunga arméförbanden innebär detta i praktiken en reversering av de beslut som fattades 2012 i anslutning till den s.k. ombalanseringen mot Asien.

USA:s militära närvaro i Europa är synnerligen betydelsefull för NATO:s samlade militära förmåga. Samtidigt styrs de amerikanska förbanden i Europa av EUCOM, det amerikanska Europakommandot, och kan därmed användas också i bilaterala sammanhang utan att hela NATO:s maskineri behöver sättas igång. Det är inte osannolikt att fler bilaterala övningar och annan militär verksamhet mellan USA och t ex de baltiska länderna kommer att äga rum i framtiden.

Strategisk nivå

- *Kommandostrukturen är i stort sett oförändrad på strategisk nivå*

NATO har idag två strategiska högkvarter: *Allied Command Transformation* (ACT) som leder alliansens utvecklingsarbete och ansvarar för övningsverksamhet och *Allied Command Operations* (ACO) som leder alliansens operationer. Den senaste omorganiseringen har lämnat dessa kommandon i stort sett oförändrade.

- *Den hierarkiska strukturen är förändrad*

I den nuvarande kommandostrukturen står alla delar inom ACO under NATO:s högste befälhavare i Europa, SACEUR, och dennes högkvarter SHAPE. Det finns ingen formell hierarki mellan de två operativa ledningsstaberna, JFC Brunssum samt JFC Naples, och de tre försvarsgrensspecifika kommandona, HQ LANDCOM, HQ MARCOM och HQ AIRCOM. De tre senare ledningsstaberna är inte underställda JFC Brunssum eller JFC Naples men koordineras av dessa.

- *SACEUR och SHAPE har fått större ansvar och befogenheter*

SACEUR har ett operativt befälsansvar och leder formellt – via något av JFC högkvarteren – alla NATO-ledda operationer. SACEUR har vidare numera direkt kontroll över de kommunikations- och informationsstödfunktioner som behövs för att kunna sätta in enheterna som lyder under SACEUR. SACEUR har därmed fått ett större ansvar och större befogenheter jämfört med tidigare. SHAPE har också fått möjligheter att direkt styra operationer och behöver inte gå via JFC-högkvarteren, vilket har stärkt dess position. Mark-, flyg, och maritima ledningsstaberna ligger under direktkontroll av SHAPE och JFC HQ koordinerar enbart dessa. För att uppnå en heltäckande verksamhetsstyrning på strategisk nivå har man inrättat en strategisk analysfunktion på SHAPE – *Comprehensive Crisis and Operations Management Centre* (CCOMC) som ett verktyg för SACEUR att vara uppdaterade på utvecklingen inom alliansen och i alliansens närhet. CCOMC:s roll och arbetsmetoder är dock ännu inte helt utvecklade varför bilden av CCOMC är något oklar och därför bör följas vidare.

Operativ nivå

- *Koordinering och ledning på operativ nivå har regionaliserats*

De operativa högkvarteren (JFC Brunssum och JFC Naples) har i och med omorganiseringen inte formellt behållit det som tidigare benämndes regionalt ansvar men har istället ett delvis självpåtaget regionalt fokus. JFC Brunssum har ett större ansvar för norra Europa på ungefär samma sätt som företrädaren

AFNORTH tidigare hade, medan JFC Naples har ett större ansvar för Medelhavet och angränsande områden.

- *Deployerbarhet står i fokus*

Högkvarteren på operativ nivå skall vara deployerbara, d.v.s. mobila och omgrupperingsbara, vilket för närvarande gäller för JFC Brunssum som bland annat deltagit i NATO-övningen *Steadfast Jazz* 2013 med ca 500 man. JFC Naples betraktas ännu inte som deployerbart (men kommer att få testa detta i juni 2015 då kommandot ska deployeras till Rumänien).¹¹³ En förklaring anses ligga i att JFC Brunssum är baserat på en landmilitär enhet med en kultur av att vara mobilt, medan JFC Naples är baserat på en maritim och mer plattformsbunden militärkultur.

- *MNC NE i Szczecin ges en mer framskjuten roll*

Kårhögkvarteret MNC NE i Szczecin (Polen) kommer att få en framskjuten roll i genomförandet av de förstärkningsåtgärder som NATO beslutade om på toppmötet i Wales. Utöver en fördubbling av sin personalstyrka har kårhögkvarteret fått en höjd beredskap från 180 till 30 dagar och möjlighet att, likt JFC Brunssum och JFC Naples, leda VJTF på SACEUR:s order. MNC NE har vidare ett utpekat koordineringsansvar för fyra av de totalt sex NFIU-enheterna. MNC NE kan därmed anses ha fått en större roll på JFC Brunssums bekostnad. På längre sikt skulle MNC NE kunna uppgraderas till samma nivå som JFC Brunssum och JFC Naples.

Försvarsgrensspecifika kommandon

- *Antalet försvarsgrensspecifika kommandon har halverats*

Med ”taktisk nivå” menas inom NATO en förhållandevis hög nivå som inte skall förväxlas med den taktiska nivån inom traditionell militär terminologi. På taktisk nivå inom NATO har kommandostrukturen lett till en minskning från sex till tre försvarsgrensspecifika högkvarter. Högkvarteren har som ansvar att leda operationer inom det egna området samt öva och utveckla verksamheten inom respektive område. Därtill ska de kunna understödja JFC-högkvarteren. De försvarsgrensspecifika högkvarteren utgör också en länk mellan NATO:s kommandostruktur och styrkestruktur. NATO har idag följande försvarsgrensspecifika kommandon: markkommandot LANDCOM i Izmir

¹¹³ Butler, Allison; (5 maj 2015) ”NATO to briefly move command HQ to Romania from Naples” <http://news.yahoo.com/nato-briefly-move-command-hq-romania-naples-091029550.html> (5 maj 2015).

(Turkiet), det maritima kommandot MARCOM i Northwood (Storbritannien) och flygkommandot AIRCOM i Ramstein, (Tyskland). HQ MARCOM och HQ AIRCOM har en förmåga att leda *joint operations*, vilket HQ LANDCOM saknar.

5.1 NATO:s kommandostruktur och Sveriges partnerskap – en avslutande diskussion

NATO samarbetar med länder utanför alliansen genom formaliserade s.k. partnerskap.¹¹⁴ Som partnerland väljer varje land självt inom vilka områden och i vilken utsträckning man vill samarbeta med NATO. Detta samarbete har blivit allt viktigare för NATO, inte minst då icke-medlemmar på ett betydande sätt bidragit till ISAF-operationen. Både NATO-medlemmar och partnerländer deltog till exempel också i den NATO-ledda flyginsatsen *Operation Unified Protector* (OUP) över Libyen år 2011.¹¹⁵

Sverige är inte med i NATO men som partnerland och med ett explicit intresse att delta i NATO:s övningsverksamhet och operationer med NATO-länder är det viktigt att Sverige beaktar vad förändringarna i NATO:s kommandostruktur innebär. Inte minst kräver den svenska solidaritetsförklaringen och den övergripande säkerhetspolitiska inriktningen om att kunna verka tillsammans med andra en god kunskap om NATO:s kommandostruktur och styrkestruktur.

- *Sverige utvecklar partnerskapet med NATO*

Sverige ingår sedan toppmötet i Wales 2014 i NATO:s nya partnerskapsplattform *Enhanced Opportunities Programme* (EOP). Samarbetet fokuserar på interoperabilitet med partnerländer och på att NATO ska bevara och vidareutveckla militärt samarbete med partners även efter ISAF-operationens slut. Kretsen av länder som har erbjudits ett utökat samarbete med NATO omfattar i dagsläget Australien, Finland, Georgien, Jordanien och Sverige. Som avancerade partners ska dessa länder till exempel kunna inbjudas till möten på ministernivå; delta i de politiska bedömningarna om säkerheten i närområdet; delta i kommittéarbetet; och ha stabsplatser på HQ samt delta i relevant övningsverksamhet.

¹¹⁴ NATO samarbetar med ett 40-tal länder fördelade på tre regionala partnerskapsformat: Partnerskap för fred (PFF), Medelhavsdialogen (MD) och Istanbulinitiativet (ICI).

¹¹⁵ NATO, "NATO and Libya", http://www.nato.int/cps/en/SID-41ADEA41-441016BD/natolive/topics_71652.htm (2014-08-28).

Etableringen av en ny partnerskapsplattform har framförallt drivits av USA, Danmark och Norge men grundar sig i ett s.k. icke-papper som presenterades av Sverige och Finland.¹¹⁶

- *Enhanced Opportunities Programme (EOP) är en ny arena för Sverige*

Som en följd av det nyetablerade *Enhanced Opportunities Programme* (EOP) har *Partnership for Peace* blivit ett format som används mer sällan. Den huvudsakliga arenan för Sveriges samarbete med NATO sker nu inom ramen för EOP. Det första mötet i "EOP-format" hölls den 15 januari 2015 och samlade NATO:s 28 medlemsstater samt Sverige och Finland.

Att spänningsläget i vårt närområde har höjts och att Sverige och Finland uppfattas som strategiskt viktigt kan utgöra ett skäl till att Sverige och Finland bjuds in till dialog med NATO mer frekvent. Det uppges bland flera allierade finnas ett ökat intresse för att inkludera Sverige och Finland i samtal, medan andra inte är direkt negativt inställda men inte ser poängen med det. De allierade som är positiva är det sannolikt också just för att de hoppas att Sverige och Finland ska gå med i NATO inom en inte alltför avlägsen framtid.¹¹⁷

- *Ingen roll för partnerländer i VJTF*

Som nämnts ovan är det i dagsläget osannolikt att partnerländer kommer att kunna bidra till de tre snabbinsatsbrigaderna inom ramen för VJTF. Det finns gränser för hur långt man kan dra ett partnerskap. Många NATO-medlemmar ställer sig frågan om varför Sverige hela tiden vill komma så mycket närmare NATO utan att bli medlem. Det finns också en möjlighet att ett utvecklat partnerskap *de facto* medför att medlemskapsfrågan skjuts längre framåt.

- *Sveriges möjligheter inom ramen för EOP*

Partnerskapsfrågor har givet omvärldsutvecklingen och implementeringen av RAP hamnat i skymundan. Sverige har som ordförandeland i NORDEFSCO under år 2015 en möjlighet att länka samman prioriteringarna inom det nordiska samarbetet med de svenska prioriteringarna inom ramen för partnerskapet med NATO för att bli inkluderat och få bättre genomslag för sina intressen.¹¹⁸

¹¹⁶ "Icke-papper" kallas förslag som ännu inte fått officiell status. Icke-papper utgör ofta grunden för förhandlingar inom internationella organisationer. Anförande av Sverige dåvarande NATO-ambassadör Veronica Wand Danielsson vid Folk- och försvar seminarium "Inför toppmötet i Wales: Svenska förväntningar och Natos vägval" (26 augusti 2014).

¹¹⁷ Telefonintervju, Sveriges NATO-representation i Bryssel (2015-02-17).

¹¹⁸ Regeringen, (2014-12-19) "Sverige tar över ordförandeskapet i det nordiska försvarssamarbetet 2015".

- *NATO-utvärdering av alla svenska militära förband*

För eventuella framtida svenska bidrag till NATO-operationer skulle en utvärdering av alla svenska förband, i enlighet med NATO:s certifieringsprogram för NRF – *Operational Capabilities Concept Evaluation and Feedback* (OCC E&F) – underlätta planering och samverkan och öka förtroendet för ett svenskt bidrag. I samband med Libyen-insatsen 2011 var de svenska Gripen-förbanden redan färdigutvärderade vilket var avgörande för att det svenska bidraget skulle komma på plats så snabbt.

- *Värdlandsstöd med NATO öppnar upp för användningen av svenskt territorium vid övningar och kriser*

Hösten 2014 fattade Sverige ett regeringsbeslut om värdlandsavtal (*Host Nation Support*, HNS) med NATO.¹¹⁹ Avtalet går ut på att NATO, på inbjudan av Sverige, kan vara på svenskt territorium vid övningar eller om en kris uppstår i svenskt närområde.¹²⁰

- *Ett "guldkort" utan försvarsgarantier*

Sveriges utvecklade partnerskap med NATO inom EOP (informellt omnämnt som det s.k. "guldkortet") innefattar inga garantier om hjälp i händelse av ett väpnat angrepp på Sverige. Vid ett besök på NATO-högkvarteret påtalade flera interlokutörer, som svar på frågan om hur NATO skulle ställa sig i en situation där Sverige som partnerland angreps, att NATO-medlemmarna skulle kunna överväga att stödja Sverige vid ett angrepp men att det kommer att avgöras från fall till fall. Att Sverige idag inte har några försvarsgarantier alls framgick tydligt genom ett antal syrliga kommentarer från centralt placerade interlokutörer.¹²¹ Inte minst frågar dessa sig hur Sverige tror att Ryssland skulle hantera Sverige vid en eventuell konflikt; som alliansfritt land eller i praktiken som en del av NATO-länderna och alla andra västländer?¹²² Här indikeras alltså att partnerskapet i sig, tillsammans med värdlandsavtalet mm, kan komma att förändra förutsättningarna för svensk säkerhetspolitik. Det nära samarbetet utan

¹¹⁹ Också Finland ingick ett värdlandsavtal med NATO vid samma tidpunkt. ACO, "Finland and Sweden sign Memorandum of Understanding with NATO", <http://www.aco.nato.int/finland-and-sweden-signing-a-memorandum-of-understanding-with-nato-for-operational-and-logistic-support.aspx> (2014-09-05).

¹²⁰ Holmström, Mikael, (2014-08-27), "Natostyrka kan få agera i Sverige" *Svenska Dagbladet*, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/natostyrka-kan-fa-agera-i-sverige_3855706.svd

¹²¹ En interlokutör karaktäriserade den svenska säkerhetspolitiken genom att jämföra den med en känd filmreplik: *I have always depended on the kindness of strangers*. Citatet är huvudpersonen Blanche DuBois sista replik innan hon faller i armarna på en läkare på ett mentalsjukhus i Tennessee Williams' *Linje Lusta* (*A Streetcar Named Desire*) från 1947. Intervju, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

¹²² Intervjuer, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

ett formellt medlemskap framstår ur dessas perspektiv som den sämsta av världar för Sverige.

- *JFC Brunssum och MNC NE är viktiga aktörer att förhålla sig till operativt*

Samarbetet med NATO kräver noggrann analys av var Sverige bör agera för att bäst driva svenska intressen. Det operativa högkvarteret JFC Brunssum (Nederländerna) och kårhögkvarteret MNC NE i Szczecin (Polen) framstår som centrala att förhålla sig till och närvaro av svenska förbindelseofficerare inom dessa strukturer blir således särskilt viktiga.

JFC Brunssum sköter kontakterna med Partnerskap för fred-länderna¹²³ och relationen mellan JFC Brunssum och Sverige är viktig av flera skäl. Sverige deltar i övningar i syfte att utveckla en god samverkansförmåga med NATO. Sverige bidrog vidare till ISAF-insatsen¹²⁴ som leddes av JFC Brunssum och som också gav operativt stöd samt samordnade allt som rörde ISAF-operationen.

JFC Brunssum har vidare ansvaret för den beredskapsplan (*Contingency Plan*) kallad *Eagle Guardian* som NATO upprättat för att försvara Polen, Estland, Lettland och Litauen vid ett artikel 5-angrepp. Planen sägs bland annat identifiera hamnar i Polen och Tyskland som möjliggör att ta emot hjälp från brittiska och amerikanska örlogsfartyg.¹²⁵ I skrivande stund görs en uppdatering över försvarsplanerna för den norra flanken tillsammans med Norge.

Inom ramen för NATO:s styrkestruktur är det kårhögkvarteret MNC NE i Szczecin som skulle bli närmast berört vid en eventuell kris i svenskt närområde. MNC NE kommer inom den närmaste framtiden att vara en viktig övningsnod i nordöstra Europa vilket sannolikt kan innebära en rad praktiska konsekvenser inför svenskt deltagande i NATO:s övningsverksamhet.

5.2 Förslag till fortsatta studier

NATO:s toppmöte i Warszawa i juni 2016 är nästa viktiga beslutstillfälle för alliansen. I fokus står implementeringen av besluten från toppmötet i Wales och NATO:s utmaningar kopplade till de nya hoten. Det är angeläget att fortsätta följa implementeringen av den nya kommandostrukturen och hur de politiska

¹²³ PfP firade 20 år i september 2014 och totalt ingår 15 länder i PfP-kretsen

¹²⁴ Sverige har deltagit i ISAF sedan inrättandet 2001/02. Vad gäller det fortsatta svenska engagemanget i Afghanistan är inriktningen att Sverige från och med sommaren 2014 bidrar med en utbildningsinsats vid behov (ca 200 personer).

¹²⁵ Traynor, Ian (2010-12-06) "WikiLeaks cables reveal secret Nato plans to defend Baltics from Russia".

besluten faller ut vad gäller implementeringen av RAP. Inte minst kommer Tysklands vägval att spela en avgörande roll i att uppfylla RAP. Det handlar också om att analysera NATO:s reella förmåga att öva och allokera förband men även hur lednings- och lydnadsförhållanden mellan högkvarteren utvecklas.

Ett annat viktigt område är att, i den mån det är möjligt, analysera NATO:s försvarsplanering i svenskt närområde. Främst gäller detta de baltiska staterna och Polen.

Avslutningsvis är en viktig fråga att följa hur medlemsländerna i tider av minskat ekonomiskt utrymme prioriterar mellan EU:s stridsgrupper (EU BG) och NATO:s nyetablerade snabbinsatsstyrka (VJTF) då detta kan ge en fingervisning om andra länders långsiktiga säkerhetspolitiska prioriteringar.

NATO är just nu är inne i en snabb utvecklingsfas och det kommer på ett påtagligt sätt att påverka både Sveriges och närområdets säkerhetspolitiska situation.

Källförteckning

Böcker, vetenskapliga artiklar och rapporter

Binnendijk, H; Kugler, R; (2002) "Transforming NATO's Forces" Survival no. 4.

Butler, Allison; (5 maj 2015) "NATO to briefly move command HQ to Romania from Naples" <http://news.yahoo.com/nato-briefly-move-command-hq-romania-naples-091029550.html>

Jakobsen, Peter Viggo, (2014) "The Indispensable Enabler: NATO's Strategic Value in High-Intensity Operations is Far Greater Than You Think", i Odgaard, Liselotte, (ed.) *Strategy in NATO: Preparing for an Imperfect World*, Palgrave Macmillan New York.

Granholm, N; Malminen, J; Persson, G; (2014) "A Rude Awakening. Ramifications of Russian Aggression Towards Ukraine." FOI-R--3892—SE.

Lindström, M, (2014) "Skandinaviskt vaktombyte inom NATO" FOI Memo 5082. Totalförsvarets forskningsinstitut.

Lindström, M & Winnerstig, M, (2014) "NATO:s toppmöte i Cardiff: en brytpunkt för europeisk säkerhetspolitik?" FOI Memo 5063. Totalförsvarets forskningsinstitut.

Lindström, M; Lindvall, F; (2009) "Reformera eller vända om? NATO:s fortsatta transformering och dess betydelse för Sverige". FOI-R—2920—SE.

Major, C; "NATO's Strategic Adaptation: Germany Is the Backbone for the Alliance's Military Reorganisation", Stiftung Wissenschaft und Politik.

NATO; (2002) "Allied Command Structures in the New NATO". National Defense University, Institute for National Strategic Studies.
<http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a422953.pdf>

Odgaard, Liselotte & Krüger-Klausen Villiam (2014), "Introduction" i Odgaard, Liselotte, (ed.) *Strategy in NATO: Preparing for an Imperfect World*, Palgrave Macmillan, New York

Rossmannith, Richard; "Germany's Response to New Security Challenges"
<http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.lednings.streitkraeftebasis.de%2Fresour>

[illegible]

Shea, Jamie, (2014) "NATO's Future Strategy: Ready for the Threats of the Future or Refinding the Battles of the Past?" i Odgaard, Liselotte, (ed.) *Strategy in NATO: Preparing for an Imperfect World*, Palgrave Macmillan New York.

Weinrod, Bruce W; Barry, Charles L; (2010) “NATO Command Structure – Considerations for the Future”, Center for Technology and National Security Policy National Defense University.

Yost, David, S., (2014) *NATO's Balancing Act*, United States Institute of Peace Press, Washington, D.C.

Yost David, S., (1999) "NATO Transformed: The Alliance's New Roles in International Security", USIP Press, s. 20.

Elektroniska källor

ACO; “About ACO” <http://www.aco.nato.int/about.aspx> (2015-03-31).

ACO; “A Handover of Responsibilities for NATO's Baltic Air Policing Mission”, <http://www.aco.nato.int/a-handover-of-responsibilities-for-natos-baltic-air-policing-mission.aspx> (2014-05-15).

ACO; "Allied Command Operations, NATO CIS-Group"
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52091.htm (2015-03-31).

ACO; “Comprehensive Crisis and Operations Management Centre”
<http://www.aco.nato.int/comprehensive-crisis-and-operations-management-centre.aspx> (2015-03-22)

ACO; "Finland and Sweden sign Memorandum of Understanding with NATO"
<http://www.aco.nato.int/finland-and-sweden-signing-a-memorandum-of-understanding-with-nato-for-operational-and-logistic-support.aspx>

ACO; “High Readiness Forces and Headquarters in the NATO force structure”, <http://www.aco.nato.int/page134134653.aspx> (2014-08-28).

ACO; "Life at SHAPE". <http://www.aco.nato.int/page129661354.aspx> (2014-04-25).

ACO; "The NATO Response Force", <http://www.aco.nato.int/page349011837.aspx>.

ACO; "Order of the NATO Flag at SHAPE". <http://www.aco.nato.int/page12967543.aspx> (2014-04-25).

ACT; "Role and Structure" <http://www.act.nato.int/role-and-structure>

Army Magazine, "An Interview with LTG Frederick (Ben) Hodges, Commanding General, Allied Land Command, NATO: Ensuring That Land Forces Remain Decisive for NATO" (2013-05). http://www.ausa.org/publications/armymagazine/archive/2013/05/Documents/Hodges_May2013.pdf (2014-05-15).

Bendavid, Naftali; "NATO to Set Up Command Centers on Eastern Flank. Move Is Part of Plan to Respond to Aggressive Russian Actions", *The Wall Street Journal*. <http://www.wsj.com/articles/nato-to-set-up-command-centers-on-eastern-flank-1422618612> (2015-02-02).

Danska försvarsministeriet; "Standing NATO Response Force Maritime Group 1", <http://forsvaret.dk/DANEX05/eng/Background/SNMG1/Pages/default.aspx> (2015-03-26).

Defense 24 (2015-03-14) "Elements Of The NATO Spearhead Command To Be Stationed In Bydgoszcz, Poland", http://www.defence24.com/news_elements-of-the-nato-spearhead-command-to-be-stationed-in-bydgoszcz-poland.

Euractive, 25 juli 2014, "NATO to expand Polish base in response to Russian threat" (2014-07-25)."

Evans-Pritchard, Ambrose; (2015-02-05) "Putin could attack Baltic states warns former Nato chief", *The Telegraph*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11393707/Putin-could-attack-Baltic-states-warns-former-Nato-chief.html> (2015-02-10).

Frontline Defence, (2012) "Multinational Joint Headquarters, - The Response Forces Operations Command (RFOC); http://www.frontline-defence.com/downloads/12DEF4_LGenBentler_Rosenthal.pdf (2015-03-27).

Försvarsmakten, "Nordic Centre for Gender in Military Operations"
<http://www.forsvarsmakten.se/en/swedint/nordic-centre-for-gender-in-military-operations/>.

Heavyairliftwing; "The Strategic Airlift Capability (SAC)",
<https://www.heavyairliftwing.org/en/Pages/The%20Strategic%20Airlift%20Capability.aspx> (2015-03-27).

Holmström, Mikael; (2014-08-27), "Natostyrka kan få agera i Sverige", *Svenska Dagbladet*. http://www.svd.se/nyheter/inrikes/natostyrka-kan-fa-agera-i-sverige_3855706.svd

Ionită, Crăişor Constantin; "The New NATO Command Structure And C2 Arrangements For Operations". *Romanian Military Thinking* nr 4 (2013).
http://www.mapn.ro/smg/gmr/Engleza/Ultimul_nr/ionita-p.11-27.pdf.

Isländska utrikesdepartementet; "Iceland and NATO" <http://www.mfa.is/foreign-policy/security/iceland-nato/> (2015-03-17).

JFC Brunssum; <http://www.jfcbs.nato.int/jfcbrunssum.aspx> (2014-05-23).

JFC Brunssums; "ISAF". <http://www.jfcbs.nato.int/jfcbrunssum/isaf.aspx> (2014-05-08).

JFC Naples; "Area of Responsibility" <http://www.jfcnaples.nato.int/page8724175.aspx> (2015-02-10).

JFC Naples, "Current Operations"
http://www.jfcnaples.nato.int/current_operations.aspx (2014-04-23).

JFC Naples; "Leadership" <http://www.jfcnaples.nato.int/page11532228.aspx> (2015-03-30).

JFC Naples; "Operations Archive"
<http://www.jfcnaples.nato.int/page71815316.aspx> (2014-04-23).

JFC Naples; "What is JFC Naples?"
<http://www.jfcnaples.nato.int/page1151224.aspx> (2014-05-23).

Joint Electronic Warfare Core Staff (JEWCS), "About",
<http://www.jewcs.nato.int/about/Pages/default.aspx> (2015-03-26).

Lucas, Edward; (2014-08-22) "Against Putin, It's Time to Channel JFK". Politico.
<http://www.politico.com/magazine/story/2014/08/only-obama-can-stop-putin-now-110264.html#ixzz3SeTaNxrB>.

MNC NE; (12 december 2014) "Brainstorming over manning"
<http://mncne.pl/brainstorming-over-manning/> (2015-03-25).

MNC NE; "Chronology of Events", <http://mncne.pl/about-mnc-ne/chronology-of-events/> (2015-03-25).

MNC NE (2015-02-12) "Committed ally", <http://mncne.pl/committed-ally/> (2015-04-09).

MNC NE; "Marking the New": <http://mncne.pl/marking-the-new/> (2015-03-25).

MNC NE; (10 mars 2015) "The New Course for the Corps" <http://mncne.pl/the-course-for-the-corps/> (2015-03-25).

MNC NE; "Organisation: Headquarters MNC NE"
<http://mncne.pl/organisation/headquarters-mnc-ne/> (2014-08-20).

MNC NE; "Training and Exercises policy" <http://mncne.pl/about-mnc-ne/training-exercises-policy/> (2015-03-25).

Multinational CIMIC Group (MNCG); "Structure";
<http://www.cimicgroup.org/index.php/structure> (2015-03-27).

Multinational CIMIC Group (MNCG); "History";
<http://www.cimicgroup.org/index.php/about-mncg/history> (2015-03-27).

Multinational Special Operations Headquarter (NSHQ), "About",
<https://www.nshq.nato.int/index.cfm/nshq/about/> (2015-03-27).

NATO Allied Land Command; "HQ LANDCOM Structure",
https://www.lc.nato.int/articles.php?page_id=106 (2014-08-11).

NATO; "AWACS: NATO's 'Eye In The Sky'",
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48904.htm (2015-03-18).

NATO; "Centres of Excellence",
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_68372.htm (2015-03-20)

NATO; (2014-08-24) "Combined Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Task Force. The Alliance's multinational CBRN defence capability" http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49156.htm (2015-04-07).

NATO; "NATO's Command Structure: The Old and the New"; <http://www.nato.int/ims/docu/command-structure.htm>

NATO Communications and Information Agency; "Ballistic Missile Defence Programme", <https://bmd.ncia.nato.int/Pages/default.aspx>.

NATO; (2014-08-22) "Consensus decision-making at NATO. A fundamental principle" http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49178.htm (2015-02-11).

NATO Faktblad; "Alliance Ground Surveillance (AGS)" http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48892.htm (2015-03-27).

NATO Faktblad; (2015-02-05) "NATO's Readiness Action Plan", NATO, http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_02/20150205_1502-Factsheet-RAP-en.pdf (2015-5-06).

NATO Faktblad; "Strategic Airlift Capability (SAC)", <http://www.nspa.nato.int/en/organization/NAMP/sac.htm>. (2015-03-31).

NATO; (november 2012) "NATO Logistics Handbook". http://www.nato.int/docu/logi-en/logistics_hndbk_2012-en.pdf (2015-03-31).

NATO; "NATO and Libya", http://www.nato.int/cps/en/SID-41ADEA41-441016BD/natolive/topics_71652.htm (2014-08-28).

NATO; "NATO Integrated Air and Missile Defence" http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8206.htm

NATO; (2015) "NATO Accredited Centres of Excellence 2015" (Norfolk, VA: Allied Command Transformation).

NATO Intelligence Fusion Centre (IFC); "What is the NIFC?" <http://web.ifc.bices.org/about.htm> (2015-03-27).

NATO; "NATO Partnerships". <http://nato.int/cps/en/natohq/81850.htm> (2015-03-25).

NATO Press Release 027 (2015-02-05); "Statement by the NATO Defence Ministers on the Readiness Action Plan", NATO, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_117222.htm (2015-05-06).

NATO Press Release (2011-06-08); "Statement by the NATO Secretary General on Agency and Command structure reform. NATO approves reforms to meet the challenges of tomorrow",
http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75280.htm?selectedLocale=en

NATO Rapid Deployable Corps Spains (NRDC-SP); http://www.nrdc-sp.nato.int/en/unidades/Valencia/emincgtad/index.html?__locale=en (2015-02-02).

NATO; (november 2012) "NATO Logistics Handbook". NATO Logistics Committee.

NATO; (6 februari 2015) "Secretary General: Situation in Ukraine is critical, NATO supports peace efforts",
http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_117319.htm (2015-02-11).

NATO Shipping Centre; "About us"
<http://www.shipping.nato.int/Pages/aboutus.aspx> (2015-03-23).

NATO; (9 juni 2011), "Technical background briefing on NATO Command Structure" http://www.nato.int/cps/en/SID-976EBDF7-46F71F57/natolive/opinions_75353.htm?selectedLocale=en (2015-04-07).

NATO; "The beginnings of NATO's military structure: birth of the Alliance to the fall of the Berlin Wall". Military matters issue 01.
http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_nato-mil-stru-e.pdf (2015-03-20)

NATO Maritime Command; "About HQ MARCOM - Command Group",
<http://www.mc.nato.int/about/Pages/Command-group.aspx> (2015-03-23).

NATO Maritime Command; <http://www.mc.nato.int/Pages/home.aspx> (2015-02-02).

NATO Maritime Command; "MARCOM within the NATO structure",
<http://www.mc.nato.int/about/Pages/MARCOM%20within%20the%20NATO%20structure.aspx> (2015-03-23).

NATO Maritime Command; "Cooperation between NATO Allied Maritime Command and Ukraine deepens",
<http://www.mc.nato.int/about/Pages/Cooperation%20between%20NATO%20Allied%20Maritime%20Command%20and%20Ukraine%20deepens.aspx> (2015-03-23)

NATO Maritime Command; "NATO's Maritime Contribution to Collective Security",
<http://www.mc.nato.int/about/Pages/NATO's%20Maritime%20Contribution%20to%20Collective%20Security.aspx> (2015-03-23).

NATO Maritime Command; "HQ MARCOM's role in NATO Operations",
<http://www.mc.nato.int/about/Pages/HQ%20MARCOM's%20role%20in%20NATO%20Operations.aspx> (2015-03-23).

NATO Maritime Command; "NATO Submarine Command (COMSUB NATO",
<http://www.mc.nato.int/org/sub/Pages/COMSUBNATO.aspx> (2015-03-23).

NATO Maritime Command; "NATO Maritime Air Command (COMMARAIR)",
<http://www.mc.nato.int/org/sub/Pages/COMMARAIR.aspx>.

NATO "Standing NATO Maritime Group 1 (SNMG1)",
http://www.manw.nato.int/page_snmg1_new_default.aspx (2015-03-31).

NATO, Standing NATO Maritime Group 2 (SNMG2)", "History of SNMG2"
http://www.manw.nato.int/page_snmg2_history.aspx (2015-03-26).

Naval Today; (2014-06-11) "SNMG1 supports NATO's Counter Terrorism-operation"; <http://navaltoday.com/2014/06/11/snmg1-supports-natos-counter-terrorism-operation/> (2015-03-26);

Naval Today; (2014-12-15) "Denmark Hands Over SNMG1, Counter-Piracy TF-508 Command" <http://navaltoday.com/2014/12/15/denmark-hands-over-snmg1-counter-piracy-tf-508-command/> (2015-03-26).

O'Doherty, J; "NATO base to remain at Northwood", Financial Times (2011-06-09).

Regeringen, (19 december 2014-12-19) "Sverige tar över ordförandeskapet i det nordiska försvarssamarbetet 2015",
<http://www.regeringen.se/sb/d/17497/a/251985> (2015-02-11).

Reuters, (7 juni 2011-06-05) "Tough bargaining expected on NATO base reform".

Rosenthal, J K.G; "Multinational Joint Headquarters- Response Forces -Operations Command", FrontLine Defence Vol. 9 No. 4, http://www.frontline-defence.com/index_archives.php?page=1967.

SNMCMG1, <http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/SNMCMG1.aspx> (2015-03-27)

SNMCMG2, <http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/SNMCMG2.aspx> (2015-03-27).

SNMG; http://www.manw.nato.int/page_snmg1_new_default.aspx samt http://www.manw.nato.int/page_snmg2_history.aspx (2015-03-26).

Swedenabroad, <http://www.swedenabroad.com/sv-SE/Ambassader/Nato/Sverige-PFP/Insatser-med-svenskt-deltagande/Afghanistan-ISAF/> (2014-05-08).

Techau, Jan, "Germany's Budding Defense Debate" *Carnegie Europe* (2014-06-17).

The Lithuania Tribune (2015-01-23) "NATO Military Committee agrees to set up military staffs in Lithuania and five other countries". <http://en.delfi.lt/lithuania/defence/nato-military-committee-agrees-to-set-up-military-staffs-in-lithuania-and-five-other-countries.d?id=66979380> (2015-02-02).

The New York Times "NATO to Strengthen Its Presence in Eastern Europe", *The New York Times*, <http://www.nytimes.com/reuters/2015/02/04/world/europe/04reuters-ukraine-crisis-nato.html> (2015-02-05).

Traynor, Ian (2010-12-06) "WikiLeaks cables reveal secret Nato plans to defend Baltics from Russia".

Today's Zaman, (2011-06-11) "İzmir base likely to become NATO's Land Component Command", <http://www.todayszaman.com/news-246405--izmir-base-likely-to-become-natos-land-component-command.html> (2014-05-15).

Today's Zaman, "NATO decides to turn İzmir air base into land command" (2011-06-09). https://www.todayszaman.com/newsDetail_openPrintPage.action?newsId=246802 (2014-05-15).

Today's Zaman, "Rasmussen fails to persuade Turkey to close İzmir base". <http://www.todayszaman.com/news-240408-rasmussen-fails-to-persuade-turkey-to-close-izmir-base.html> (2014-05-15).

United States European Command (2014-01-06) "Logistics centre carries on ISAF interoperability lessons learned", <http://www.eucom.mil/media-library/blog%20post/25509/logistics-centre-carries-on-isaf-interoperability-lessons-learned> (2015-03-27).

USAFE (10 februari 2015) "First Air Force theater security package deploys to Europe". <http://www.usafe.af.mil/news/story.asp?id=123438740> (2015-02-11).

Vandriver, John, (30 november 2012) "NATO activates Allied Land Command in Turkey", *Stars and Stripes*, <http://www.stripes.com/news/nato-activates-allied-land-command-in-turkey-1.198895> (2014-05-15).

Wagstyl, Stefan (2015-03-31) "German military no longer standing at ease as security fears grow", *Financial Times*. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/90cd4e70-d310-11e4-9b0a-00144feab7de.html#axzz3W3Sn1XiB> (2015-04-01)

Wikileaks, "Turkish Defmin Gonul urges against closure of NATO CC Air Izmir"(2007-03-23)
http://www.wikileaks.org/plusd/cables/07ANKARA671_a.html (2014-05-15).

Wikipedia; http://en.wikipedia.org/wiki/Standing_NATO_Maritime_Group_1

Officiella dokument

NATO, (2014-09-05) "Wales Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales".

NATO, "Active Engagement, Modern Defence Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon",
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm.

NATO, (1997-05-27) "Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation"
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm (2015-03-20).

Muntliga källor och ej publicerat material

Cuzzelli, Giorgio, PowerPoint-presentation "SHAPE Comprehensive Crisis and Operations Management Center", SHAPE OPI CCOMC.

Hernandez Mezquita, Alberto (LtCol.), PowerPoint presentation "NATO Structures" (2014-10-28) (NATO UNCLASSIFIED). Strategic Issues Team, IMS Plans & Policy Division.

Intervju, JFC BS, Brunssum (2014-06-25).

Intervju, NATO HQ Bryssel (2014-06-26).

Telefonintervju, Sveriges NATO-representation i Bryssel (2015-02-17).

Wesseling, Hans; Civil-Military Interface Advisor (CIVAD), Supreme Headquarters Allied Powers Europe, "*The Comprehensive Approach Today and in the Future*" PowerPoint presentation, NATO Unclassified, http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0C CAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.radwb.eu%2Ffiles%2FCA%2520Presentation.pptx&ei=39oLVbWfG0jMyAPP_oG4Dg&usg=AFQjCNFGdPONxVh5GzgAfe5r1Yd4dTzBeg&sig2=M0E9BxPFG-D6dZ9bWA1VKA.

Ett urval av FOI:s tidigare utgivna rapporter om NATO

Lindström, M; (2014) "Skandinaviskt vaktombyte inom NATO" FOI Memo 5082.

Lindström, M; Winnerstig, M; (2014) "NATO:s toppmöte i Cardiff: en brytpunkt för europeisk säkerhetspolitik?" FOI Memo 5063.

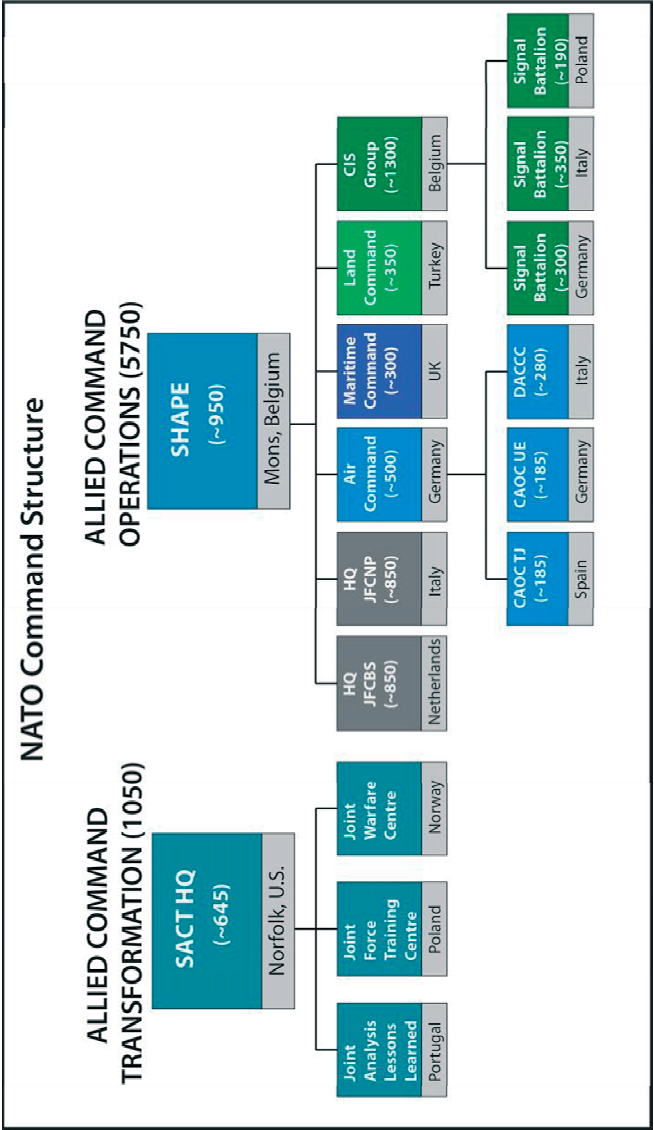
Lindström, M; Zetterlund, K; (2012) "*Setting the Stage for the Military Intervention in Libya - Decisions made and their implications for the EU and NATO.*" FOI-R--3498—SE.

Lindström, M; Winnerstig, M; (2011) "Försvarsallians i förändring: Utvecklingen av NATO:s självförsvarsdimension efter Lissabontoppmötet". FOI-R--3204—SE

Lindström, M; Lindvall, F; Winnerstig, M (2010); "Nytt strategiskt koncept ger NATO nytt ramverk". FOI Memo 3391.

Lindström, M; Lindvall, F; (2009) "*Reformera eller vända om? NATO:s fortsatta transformering och dess betydelse för Sverige*". FOI-R—2920—SE.

Bilaga 1 NATO:s kommandostruktur
(NCS)¹²⁶

¹²⁶ Organigram baserat på information tillgänglig på NATO:s officiella hemsida (bearbetad av FOI).

Bilaga 2. NATO:s styrkestruktur (NFS) och övriga stödstrukturer

Strukturer och samarbeten inom NATO:s styrkestruktur (NFS)

Joint Multinational Headquarter i Ulm, Tyskland

Joint Multinational Headquarter i Ulm, Tyskland (tidigare kallat *Response Forces Operations Command*, RFOC), är under utveckling. Det multinationella högkvarter ska kunna utöva ledning och kontroll av såväl mark-, sjö- och luftstridstyrkor som ingår i en NATO-, EU- eller FN-ledd insats. Ledningen kan ske antingen i fält (dvs. högkvarteret är deployerbart) eller från dess bas i Ulm, Tyskland.¹²⁷

Landelement (armékårsstaber)

- Headquarters Allied Rapid Reaction Corps (ARRC), *Gloucestershire, Storbritannien*.
- Headquarters in Strasbourg (EUROCORPS), *Strasbourg, Frankrike*.
- Multinational Corps Northeast in Szczecin (MNC NE), *Szczecin, Polen*.

¹²⁷ Frontline Defence (2012) "Multinational Joint Headquarters, - The Response Forces Operations Command (RFOC); http://www.frontline-defence.com/downloads/12DEF4_LGenBentler_Rosenthal.pdf (2015-03-27). Se även ”Rossmannith, Richard; ”Germany’s Response to New Security Challenges”
[\(http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ljednins.streitkraefebasis.de%2Fresource%2Fresource%2FMzEzMmUzmZMyMmUZMTM1MzMZYTM2MZezMDMWmWmAzmDMwMzAzMDYANmM2Nm2NzMzMtC2mZlyMDIwMjAyMDlw%2F130701%2520Germany%25E2%2580%2599s%2520Response%2520to%2520New%2520Security%2520Challenges.pdf&ei=g3gUVVnhGsbllab3JAO&usq=AFQjCNFWKAYvXxOQQUBQEoXYlOeIXsdZ6g&sig2=psRpPqd-xpGw6MQ8hiFIa&bvm=bv.89217033,bs.1,d.d24\)](http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ljednins.streitkraefebasis.de%2Fresource%2Fresource%2FMzEzMmUzmZMyMmUZMTM1MzMZYTM2MZezMDMWmWmAzmDMwMzAzMDYANmM2Nm2NzMzMtC2mZlyMDIwMjAyMDlw%2F130701%2520Germany%25E2%2580%2599s%2520Response%2520to%2520New%2520Security%2520Challenges.pdf&ei=g3gUVVnhGsbllab3JAO&usq=AFQjCNFWKAYvXxOQQUBQEoXYlOeIXsdZ6g&sig2=psRpPqd-xpGw6MQ8hiFIa&bvm=bv.89217033,bs.1,d.d24) (2015-03-27). Se även Rosenthla, Jürgen K.G.; ”Multinational Joint Headquarters- Response Forces -Operations Command”, FrontLine Defence Vol. 9 No. 4. http://www.frontline-defence.com/index_archives.php?page=1967.

- Headquarters Rapid Deployable Italian Corps (NRDC ITA),
Milan, Italien.
 - Headquarters Rapid Deployable Turkish Corps (NRDC TR),
Istanbul, Turkiet.
 - Headquarters Rapid Deployable German-Netherlands Corps (1 GE/NL),
Münster, Tyskland.
 - Headquarters Rapid Deployable Spanish Corps (NRDC ES) Valencia,
Spanien.
 - Headquarters Rapid Deployable French Corps (HQ RRC FRA) Lille,
Frankrike.
- Headquarters Rapid Deployable Greek Corps (NRDC GR)
Grekland.

NATO Response Force (NRF)

- *Very High Readiness Joint Task Force (VJTF)*
- *Initial Follow-On Forces Group (IFFG)*

Maritima komponenter

- Headquarters Commander Italian Maritime Forces
- Headquarters Commander Spanish Maritime Forces
- Headquarters Commander United Kingdom Maritime Forces
- Headquarters Commander French Maritime Forces
- Headquarters Naval Striking and Support Forces NATO (STRIKFORNATO)

NATO har fyra permanenta stående maritima enheter (*Standing Naval Forces, SNF*): *Standing NATO Maritime Groups (SNMG) 1 och 2* samt *Standing NATO*

Maritime Mine Countermeasure Groups (SNMCMG) 1 och 2.¹²⁸ SNF-styrkorna utgjorde tidigare en del av *Immediate Response Force* (IRF) med uppgift att agera "first responder": och kommer i det "nya" NRF att ha en motsvarande roll mot den nybildade spjutspetsstyrkan VJTF.

Standing NATO Maritime Groups (SNMG)

SNMG 1¹²⁹ och SNMG 2¹³⁰ är multinationella maritima styrkor som ingår i NRF och som är permanent tillgängliga för NATO. Styrkorna kan såväl hjälpa till i krishanteringsoperationer som ha en roll i operativa uppdrag. Styrkorna har bland annat tillhandahållit fartyg för NATO:s antipiratuuppdrag i Adenviken, *Operation Ocean Shield*, samt till antipiratsatserna utanför Somalias kust, *Operation Allied Provider* och *Operation Allied Protector*. Styrkornas uppgifter har handlat om traditionella uppgifter som patrullering och insamling av underrättelseinformation men också utbildning av somalisk kustbevaknings- och hamnpolispersonal har genomförts. Styrkorna har också deltagit i NATO:s antiterrorist-uppdrag i Medelhavet, *Operation Active Endeavour*.

SNF styrkegenereras separat och det är SACEUR som leder styrkan, dvs. vart den seglar och när. SACEUR kan till exempel ändra en planerad segelrutt för att förkorta tiden för styrkan att nå en potentiell insats om han anser så påkallat. Styrkorna består i regel av ett mindre antal fartyg (3-8 fregatter samt

¹²⁸ Wikipedia; http://en.wikipedia.org/wiki/Standing_NATO_Maritime_Group_1 samt SNMG; http://www.manw.nato.int/page_snmg1_new_default.aspx samt http://www.manw.nato.int/page_snmg2_history.aspx (2015-03-26). Se även Danska försvarsministeriet; "Standing NATO Response Force Maritime Group 1", <http://forsvaret.dk/DANEX05/eng/Background/SNMG1/Pages/default.aspx> (2015-03-26) samt Naval Today; (2014-06-11) "SNMG1 supports NATO's Counter Terrorism-operation"; <http://navaltoday.com/2014/06/11/snmg1-supports-natos-counter-terrorism-operation/> (2015-03-26); Naval Today; (2014-12-15) "Denmark Hands Over SNMG1, Counter-Piracy TF-508 Command" <http://navaltoday.com/2014/12/15/denmark-hands-over-snmg1-counter-piracy-tf-508-command/> (2015-03-26).

¹²⁹ SNMG1 var den första permanenta internationella maritima styrkan som bildades och har rötter så långt tillbaka som till början av 1960-talet. Styrkan har tidigare kallats "Standing Naval Force Atlantic" (STANAVFORLANT) och "Mari Group One".

¹³⁰ SNMG2:s föregångare hette tidigare *NATO's Standing Naval Force Mediterranean* (STANAVFORMED) och *NATO Naval On-Call Force Mediterranean* (NAVOCFORMED).

stödfartyg). Ledningen av enheterna roterar mellan medlemsländerna och de sätts in i olika delar av världen beroende på det säkerhetspolitiska läget.

SNMG 1 består av 4-6 stycken jagare och fregatter. Kanada, Nederländerna, Tyskland och USA bidrar mer eller mindre permanent med ett fartyg vardera till SNMG1 medan Italien, Belgien, Danmark, Norge, Polen, Portugal och Spanien deltar periodvis. Det samma gäller för SNMG2 där Storbritannien, Tyskland, Nederländerna, Spanien, Portugal, USA, Kanada, Norge och Danmark bidrar rutinmässigt. De bidragande länderna allokerar i regel ett fartyg till styrkan över en 6-månadersperiod. Besättningarna som utgör de maritima styrkorna tjänstgör i sin tur på ettårskontrakt och befälhavarposten roterar bland de deltagande nationerna. SNMG1 övar främst i östra Atlanten och SNMG2 är i regel baserad i Medelhavsområdet. ACO/SACEUR delegerar ofta det operativa befälet över SNMG1/SNMG2 till ett kommando som har ledningen i det område styrkan verkar i (när en maritim styrka är verksam i östra Atlanten har således MARCOM Northwood ledningsansvar). SNMG 1 leds för närvarande av den danske kommendörkaptenen Aage Buur Jensen och SNMG2 leds av den amerikanske amiralen Brad Williamson.¹³¹

Standing NATO Maritime Mine Countermeasure Groups (SNMCMGs)

NATO:s två enheter för minröjning (*NATO Standing NATO Mine Counter Measures Group 1 & 2*) har, som namnet antyder, till uppgift att röja sjöminor och att bidra med underrättelser och situationsmedvetenhet till NATO:s kontraterrorismverksamhet. Likt SNMG1 och SNMG2 är dessa styrkor uppbyggda av en rotation av fartyg, helikoptrar och personal som medlemsländerna bidrar med. SNMCMG1¹³² leds sedan januari 2015 av den holländske kommendörkaptenen Peter Bergen Hainaut¹³³ och består för

¹³¹ NATO Maritime Command; <http://www.mc.nato.int/PressReleases/Pages/Command-of-SNMG1-To-Transfer-from-Norway-to-Denmark-During-Turkey-Port-Visit.aspx>; <http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/SNMG2.aspx> (2015-03-23).

¹³² SNMCMG1, <http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/SNMCMG1.aspx> (2015-03-27); SNMCMG2, <http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/SNMCMG2.aspx> (2015-03-27).

¹³³ Innan dess skötte Litauen ledningen av styrkan och det var också första gången en av de baltiska staterna haft ledningen över någon av NATO:s fyra stående maritima enheter. MARCOM (2015-03-09) "NATO Mine Counter-Measures Groups Meet In Amsterdam Ahead of HOD Operations",

närvarande av flaggskeppet FGS Donau (Tyskland) och fem minröjarfartyg ORP Mewa (Polen), HMS Pembroke (UK), BNS Lobelia (Belgien), FGS AUERBACH (Tyskland) och HNLMS WILLEMSTAD (Nederländerna). SNMCMG2, leds av italienske kommendörkaptenen Giovanni Piegaja och består för närvarande av flaggskeppet ITS EURO (Italien), och två minröjarfartyg TCG Anamur (Turkiet) och FGS Bad Bevensen (Tyskland). SNMCMG deltar även i övningar och att etablera alliansen närvaro, visa solidaritet och genomföra rutinmässiga diplomatiska besök till andra länder.¹³⁴ SNMCMG1 deltog bland annat i den av finska marinen-ledda övningen *Northern Coast 2014* och även den brittiskledda övningen *Joint Warrior 2014*.¹³⁵

Flygkomponenter i NATO:s styrkestruktur

Joint Air Force Component HQs (JFAC HQ)

- Joint Air Force Component Headquarter
Kalkar, Tyskland.
- Joint Air Force Component Headquarter
Lyon, Frankrike.
- Joint Air Force Component Headquarter,
High Wycombe, Buckinghamshire, Storbritannien.

<http://www.mc.nato.int/PressReleases/Pages/NATO-Mine-Counter-Measures-Groups-Meet-In-Amsterdam-Ahead-of-HOD-Operations.aspx> (2015-03-27).

¹³⁴ NATO Maritime Command; <http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/default.aspx>;
<http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/COMSNMCMG1.aspx>;
<http://www.mc.nato.int/org/smg/Pages/SNMCMG2.aspx> (2015-03-23).

¹³⁵ MARCOM (2015-03-09) "NATO Mine Counter-Measures Groups Meet In Amsterdam Ahead of HOD Operations ", <http://www.mc.nato.int/PressReleases/Pages/NATO-Mine-Counter-Measures-Groups-Meet-In-Amsterdam-Ahead-of-HOD-Operations.aspx> (2015-03-27).

Övriga strukturer inom NATO:s styrkestruktur

NATO Airborne Early Warning & Control Force (NAEW&CF)

Airborne Warning And Control System (AWACS) är ett flygburet stridslednings- och luftbevakningssystem (dvs. en ”flygande radar”). NATO:s sammanlagt 17 stycken AWACS är baserade på den tyska flygbasen Geilenkirchen.¹³⁶

Multinational Special Operations Headquarter (NSHQ)

Högkvarteret för *Special Operations* (NSHQ) är samlokaliserat med ACO:s högkvarter SHAPE i Mons, Belgien. Chefen för NSHQ ingår i SACEUR:s *Special Staff-team*. NSHQ:s verksamhet utgår ifrån de beslut som fattats av NAC och militärkommittén. SACEUR har den operativa ledningen över NSHQ och NSHQ rapporterar direkt till SACEUR. NSHQ kan vid genomförandet av sin verksamhet samverka direkt med berörda kommandon och nationer.¹³⁷

NATO Multinational Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Battalion (CJ-CBRND-TF)

NATO:s multinationella CBRN-grupp (och det tillhörande utvärderingsteamet, *Joint Assessment Team*, JAT) kan som namnet antyder utföra spanings- och övervakningsoperationer samt provtagning och identifiering av biologiska, kemiska och radiologiska ämnen. Gruppen kan även bidra med dekontaminering vid krishanteringsinsatser där CBRN-medel använts. Bataljonen bildades 2003 och kan deployeras inom 5 till 30 dagar. Styrkan består av personal, utrustning och logistiskt stöd från ett antal NATO-länder som står i beredskap i 12-månaders rotationer (mellan 8-10 länder är inblandade

¹³⁶ NATO; ”AWACS: NATO’s ‘Eye In The Sky’”, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48904.htm (2015-03-18).

¹³⁷ Multinational Special Operations Headquarter (NSHQ) <https://www.nshq.nato.int/index.cfm/nshq/about/> (2015-03-27).

per rotation). Styrkan leds av en s.k. *lead nation* och lednationen är värd för bataljonen och dess huvudkontor, samt är ansvarig för lednings- och kontrollsystem, planering och genomförande av utbildning etc. Styrkan ingår i ett sexmånadersrotationssystem i NRF men kan också deployeras oberoende av NRF. SACEUR har det strategiska befälet över bataljonen och den operativa ledningen kan delegeras till en underordnade kommandon om så krävs.¹³⁸

Strukturer inom NATO:s styrkestruktur som är under utveckling

Alliance Ground Surveillance (AGS)

Alliance Ground Surveillance (AGS) skall ingå i NATO *Immediate Response Capability*. AGS har byggts upp utifrån erfarenheterna från NATO-insatsen i Libyen 2011 och syftet är att, bland annat genom fem stycken gemensamma *Global Hawk* (förarlösa flygplan), kunna skaffa sig en bättre möjlighet till gräns- och konfliktövervakning. Enheten beräknas vara tillgänglig för alliansen 2017/2018.¹³⁹

Allied Submarine Command (ASC)

NATO Submarine Command (COMSUB NATO)/*Allied Submarine Command* (ASC) utövar en samlande ledning för alla ubåtar som medlemsländerna ställt till alliansens förfogande och är beläget i Norfolk (Virginia) i USA. Ledningsstaben är en fullt integrerad del av NATO:s marina kommando – MARCOM – och tillhandahåller expertis och stöd till alla NATO:s operationer och övningar som innehåller ubåtar. Ledningsstaben ansvarar också för att utveckla de riktlinjer, planer och den taktik som behövs för den operativa användningen av ubåtar inom NATO och för att samtliga ubåtar inom NATO är fullt interoperabla.¹⁴⁰ COMSUBNATO leds för närvarande av den amerikanske amiralen Robert Kamenskij och är

¹³⁸ NATO; (2014-08-24) "Combined Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Task Force. The Alliance's multinational CBRN defence capability"
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49156.htm (2015-04-07).

¹³⁹ NATO Faktablad, "Alliance Ground Surveillance (AGS)"
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48892.htm (2015-03-27).

¹⁴⁰ NATO Maritime Command, "NATO Submarine Command (COMSUB NATO)",
<http://www.mc.nato.int/org/sub/Pages/COMSUBNATO.aspx> (2015-03-23) Se även
<http://www.ismerlo.org/>.

bemannat med ca 30 officerare från de länder inom NATO som har ubåtar. Inom organisationen finns även Submarine Operating Authority (SUBOPAUTH) som är bemannad dygnet runt för att upprätthålla kommunikation med alla ubåtar från NATO-länder som befinner sig till sjöss.¹⁴¹

NATO Air and Missile Defence System (NATINAMDS)

NATO Integrated Air and Missile Defence (NATINAMDS) är ett övergripande NATO-system för att integrera och säkerställa samverkan mellan de luft- mark- och sjöstridskrafter som NATO:s medlemsländer ställt till alliansens förfogande för att kunna värna medlemsländernas luftrum. Systemet innehåller ett nät av sammankopplade enheter för att upptäcka, spåra, klassificera, identifiera och övervaka luftrummet och för att vid behov kunna försvara det med luft-, sjö- eller markbaserade vapensystem. Systemet bygger på nationella resurser som vid behov kompletteras med de resurser för luftövervakning som står direkt under SACEUR:s befäl.

NATINAMDS består av fyra delar *Command, Control, Communications and Intelligence; Surveillance; Active Air Defence* och *Passive Air Defence*. Dessa funktioner bidrar till det *Defensive Counter Air* (DCA) som utgör grunden för alliansens försvar mot flyghot och NATINAMDS kontrollerar också NATO:s *air policing*-verksamhet som skyddar luftrummet i de medlemsländer som saknar egna resurser. Ansvaret för denna verksamhet vilar på SACEUR.

Sedan NATO-toppmötet i Lissabon 2010 har alliansen också aktivt arbetat med att bygga ut ett gemensamt ballistisk missilförsvar (BMD). Detta görs främst genom att det existerande systemet, *Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence* (ALTBMD) byggs ut så att det kan skydda samtliga europeiska NATO-länders territorium. Utbyggnaden beräknas vara klar runt 2020. NATINAMDS byggdes upp under 1970-talet och står nu inför ett omfattande förnyelsearbete. Förutom att utgöra ett gemensamt försvar burkar NATINAMDS också lyftas fram

¹⁴¹ Ibid.

som ett tydligt tecken på samordning och solidaritet inom alliansen.¹⁴²

Stödstrukturer utanför NCS/NFS

NATO har ytterligare ett antal samarbeten och stödstrukturer, som ligger utanför NATO:s styrkestruktur. Dessa kan utföra särskilda uppgifter eller bidra med särskilda råd och kompetens till SACEUR. Enheterna tillhandahålls ofta av en eller flera nationer som har upprättat ett samförståndsavtal eller tekniska avtal med NATO.

NATO Joint Electronic Warfare Core Staff (JEWCS)

JEWCS (operativt sedan 2006) är en multinationell enhet bestående av nio bidragande nationer som tillhandahåller kompetens avseende telekrigföring till SACEUR/ACO och ACT.¹⁴³

Strategic Airlift Capability (SAC)

SAC är ett samarbete om strategisk transportkapacitet mellan 10 NATO-medlemmar och två icke-medlemmar (Sverige och Finland). Totalt finns tre stycken C-17 att tillgå baserade på Papá Air Base i Ungern och varje deltagande nation äger en viss andel tillgängliga flygtimmar.¹⁴⁴

¹⁴² NATO "NATO Integrated Air and Missile Defence"

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8206.htm; NATO Communications and Information Agency, "Ballistic Missile Defence Programme" <https://bmd.ncia.nato.int/Pages/default.aspx>.

¹⁴³ Joint Electronic Warfare Core Staff (JEWCS), "About"

<http://www.jewcs.nato.int/about/Pages/default.aspx> (2015-03-26).

¹⁴⁴ NATO Faktablad Strategic Airlift Capability (SAC),

<http://www.nspa.nato.int/en/organization/NAMP/sac.htm>. Se även Heavyairliftwing:

<https://www.heavyairliftwing.org/en/Pages/The%20Strategic%20Air%20lift%20Capability.aspx> (2015-03-27).

Headquarter Multinational CIMIC Group (MNCG)

MNCG är ett operativt högkvarter för civil-militär samverkan och ska, på uppdrag av SACEUR, kunna sättas in för att stödja operationer genom att samverka med den civila miljön i insatsområdet till stöd för NATO:s militära befälhavare på fältet. Vid en insats sätter MNCG ihop grupper av specialister ("*Deployable Modules*") och etablerar särskilda mötespunkter i fält (s.k. "*CIMIC centrum*") för att samverka med den civila sidan. MNCG är bemannat av de deltagande nationerna i enlighet med överenskomna samförståndsavtal. MNCG utgör också ett centrum för utbildning i fråga om civil-militärt samarbete.¹⁴⁵

Multinational Logistics Coordination Centre (MLCC)

MLCC är ett multinationellt center för logistiksamarbete som bildades 2010. Centret ligger i Tjeckien och arrangerar bland annat logistikövningar för att främja interoperabilitet på logistikområdet mellan länder. För närvarande deltar 11 nationer i samarbetet (Tjeckien, Grekland, Ungern, Slovakien, USA, Österrike, Bosnien och Hercegovina, Kroatien, Georgien, Polen och Storbritannien) och ytterligare nio väntas ingå i samarbetet inom kort.¹⁴⁶

NATO Intelligence Fusion Centre (IFC)

Intelligence Fusion Centre (IFC) är ett underrättelsecenter med uppgift att varna för potentiella kriser samt att stödja planering och genomförande av NATO-operationer. IFC kan även ge underrättelsestöd direkt till NATO:s specialstyrkor. IFC ska "bidra till men inte ersätta", underrättelseverksamheten som bedrivs inom ACO. IFC etablerades i december 2007 och ligger i

¹⁴⁵ Multinational CIMIC Group (MNCG); "Structure"; <http://www.cimicgroup.org/index.php/structure> ; "History"; <http://www.cimicgroup.org/index.php/about-mncc/history> (2015-03-27).

¹⁴⁶ United States European Command (2014-01-06) "Logistics centre carries on ISAF interoperability lessons learned", <http://www.eucom.mil/media-library/blog%20post/25509/logistics-centre-carries-on-isaf-interoperability-lessons-learned> (2015-03-27).

Storbritannien men finansieras av USA. NIFC har en personalstyrka på omkring 200 personer från totalt 27 länder (26 NATO-länder och en icke-medlem). IFC styrs av militärkommittén och SACEUR utövar operativ ledning över IFC genom hans ställföreträdande stabschef för operationer och underrättelser vid SHAPE.¹⁴⁷

NATO Centres of Excellences (COE)

NATO:s ”kunskapscenter” – så kallade *Centres of Excellences* (COE) – är nationellt finansierade genom att deltagande stater bidrar med såväl resurser och kompetens. Centren koordineras av ACT.¹⁴⁸ För närvarande har NATO totalt 23 center (20 certifierade, 2 under ackreditering och ett under förhandling) inom olika specialistområden.¹⁴⁹ Antalet befattningar på dessa centra varierar mellan 4 och 97.¹⁵⁰ I Sveriges närområde finns bland annat *Strategic Communications Centre of Excellence* (COE STRATCOM) i Riga, Lettland och *NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence* (CCD COE) i Tallinn, Estland samt *Energy Security Centre of Excellence* (ENSEC COE) i Vilnius, Litauen.

¹⁴⁷ NATO Intelligence Fusion Centre (IFC); “What is the NIFC?”, <http://web.ifc.bices.org/about.htm> (2015-03-27).

¹⁴⁸ NATO, “Centres of Excellence”, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_68372.htm

¹⁴⁹ Centre for Analysis and Simulation for the Preparation of Air Operations, Civil Military Cooperation, Cold Weather Operations, Combined Joint Operations from the Sea, Command and Control, Cooperative Cyber Defence, Counter-Improvised Explosive Devices, Defence Against Terrorism, Energy Security, Explosive Ordnance Disposal, Human Intelligence, Joint Air Power Competence Centre, Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence, Military Engineering, Military Medicine, Military Police, Modelling and Simulation, Naval Mine Warfare, Operations in Confined and Shallow Waters, Strategic Communications.

¹⁵⁰ NATO (2015): *NATO Accredited Centres of Excellence 2015* (Norfolk, VA: Allied Command Transformation).

Partner Training and Education Centres (PTEC)

NATO:s partnerländer har därtill totalt 29 centra – så kallade *Partner Training and Education Centres* (PTEC). I Sverige finns till exempel *Nordic Centre for Gender in Military Operations* (NCGM) – ett utbildningscenter för genderfrågor i militära operationer. NCMG svarar sedan februari 2013 för NATO:s utbildningsbehov inom området.¹⁵¹

NATO:s partnerskapssamarbete

NATO har vidare formaliserade partnerskap med ett 40-tal länder runt om i världen. Dessa samlas i fyra partnerskapsformat, varav tre regionala: (1) Partnerskap för fred (PFF), (2) Medelhavsdialogen (MD) (3) Istanbulinitiativet (ICI) och (4) *Enhanced Opportunities Programme* (EOP). Partnerskap för fred är idag ett format som används mindre frekvent. Det är istället det fjärde och nyetablerade partnerskapsformatet EOP som har seglat upp som det nya formatet för de fem länder som det för närvarande omfattar (Australien, Finland, Georgien, Jordanien och Sverige). NATO:s partners ingår inte i NATO:s militära strukturer men är likväl viktiga då de bidrar med såväl förmågor till som politiskt stöd för NATO:s insatser.¹⁵² Ytterligare ett partnerskapsformat som etablerades vid toppmötet i Wales är den s.k. Interoperabilitetsplattformen (*Interoperability plattform*). Syftet med detta militärt inriktade samarbetet är att bevara interoperabiliteten efter de erfarenheter deltagandet i gemensamma insatser inneburit. I dagsläget ingår 24 länder (Armenien, Australien, Österrike, Azerbajdzjan, Bahrain, Bosnien Hercegovina, Finland, Georgien, Irland, Jordanien, Kazakstan, Sydkorea, Moldavien, Mongoliet, Montenegro, Marocko, Nya Zeeland, Serbien, Sverige, Schweiz, Makedonien, Ukraina, Förenade Arabemiraten och Japan).¹⁵³

¹⁵¹ Försvarsmakten "Nordic Centre for Gender in Military Operations", <http://www.forsvarsmakten.se/en/swedint/nordic-centre-for-gender-in-military-operations/> (2015-03-31).

¹⁵² NATO, "NATO Partnerships". <http://nato.int/cps/en/natohq/81850.htm> (2015-03-25).

¹⁵³ NATO (2014-09-05) "Wales Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales", Press Release (2014) 120. Se även NATO, "Partnership tools" http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_80925.htm?selectedLocale=en (2015-03-30).

Bilaga 3. Organigram över MNC NE¹⁵⁴

- G1 – administrativ enhet som bl.a. sköter personalfrågor, lingvistikfrågor, hemsidan, besök och mediakontakter.
- G2 – samlar in, analysera och sprider underrättelseinformation samt militär säkerhet, militär geografi/meteorologi och telekrig.
- G3 – handhar övergripande verksamhetsfrågor så som operativa koncept, beredningar, HQ strukturer, doktriner, operativa planer, instruktioner etc. G3 bidrar också till planeringen av såväl artikel 5 samt krishanteringsuppgifter inom HQ MNC NE.
- G4 – tillhandahåller logistik och logistiskt stöd.
- G5 – utvecklar och samordnar de övergripande riktlinjer, hanterar ledarskapsfrågor, insatsregler etc. G5 är ansvariga för utveckling och samordning av verksamhetsplaner för artikel 5-verksamhet och icke-artikel 5.
- G6 sköter den interna och externa kommunikationen genom att tillhandahålla kommunikations- och informationssystem (CIS)
- G7 ansvarar för planering, förberedelse och genomförande av kårhögkvarterets egna övningar samt samordnar HQ MNC NE medverkan i andra övningar.

¹⁵⁴ MNC NE, "Organization Headquarters MNC NE"; <http://mncne.pl/organisation/headquarters-mnc-ne/> (2014-08-20)

- G8 sköter finans och budget
- G9 ansvarar för alla frågor som rör civil-militär samverkan (CIMIC) samt kontakterna med civila aktörer, internationella organisationer, NGO:s, och statliga organisationer.

Därtill finns s.k. *National Support Elements* där den danska stödenheten finns där för civila angelägenheter såsom förvärv av egendom, frågor som rör skola och dagis, bilar, skatt, ersättningar etc. Den tyska stödenheten håller säkerhetsutbildningar och tillhandahåller förbrukningsmaterial och den polska stödenheten fokuserar på säkerhet och medicin.

The Corps Committee – kårens kommitté – är ett tillsynsorgan som består av representanter från Danmark, Tyskland och Polen (en ordförande, två vice ordföranden och två sekreterare). Ordförandeskapet roterar på årsbasis mellan de tre grundarländerna. Kommittén stöds av ett flera undergrupper. Kårens kommitté sammanträder minst tre gånger per år. De övriga deltagande staterna får närvara på mötena som observatörer.

Efter den ryska aggressionen mot Ukraina under våren 2014 har NATO:s traditionella roll – som ansvarig organisation för medlemsländernas territorieförsvar – snabbt fått ökad aktualitet. NATO arbetar med två militära strukturer, en militär kommandostruktur (*NATO Command Structure*) som styr och utvecklar alliansen såväl i fredstid som i kris och krig, och en styrkestruktur (*NATO Force Structure*) som koordinerar de nationella militära förbanden som ställs till NATOs förfogande av medlemsstaterna. Efter kalla krigets slut har NATO:s kommandostruktur förändrats i fyra omgångar: 1991/92, 1994/1997, 2002/03 samt 2010/11. Den senaste reformeringen av NATO:s kommandostruktur har medfört en rad förändringar: antalet högkvarter har reducerats från 11 till 7, antalet tjänster har skurits ned med 35 % och på operativ nivå har ett av NATO:s tidigare tre operativa högkvarter lagts ner. De operativa högkvarteren som finns kvar (*Joint Forces Command Brunssum* och *Joint Forces Command Naples*) har i och med omorganiseringen fått tillbaka vad som tidigare benämndes regionalt ansvar men som idag betecknas regionalt fokus. En ny kriskoordineringskommitté – *Comprehensive Crisis and Operations Management Centre* (CCOMC) – har därtill inrättats inom ramen för NATO:s strategiska kommando som styr samtliga av alliansens operationer, *Allied Command Operations* (ACO).

För Sverige, som vid NATO-toppmötet i Wales erhöll ett exklusivt intensifierat partnerskap med alliansen, innebär NATO:s nya tonvikt på territorieförsvar både fördelar och utmaningar. Den svenska solidaritetsförklaringen och strategin ”tillsammans med andra” kräver god kunskap om NATO:s militära strukturer. Sverige är inte medlem i NATO men som partnerland med ett explicit intresse att delta i NATO:s övningsverksamhet och operationer med NATO-länder är det viktigt att Sverige beaktar vad förändringarna innebär.